

Nr 156

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående omreglering av vissa ersättningar enligt lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete m. m.; given Stockholms slott den 18 mars 1955.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag angående omreglering av vissa ersättningar enligt lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete m. m.

GUSTAF ADOLF

G. E. Sträng

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att en omreglering skall ske av vissa ersättningar på grund av obligatorisk försäkring enligt 1916 års olycksfallsförsäkringslag, 1929 års yrkessjukdomsförsäkringslag eller 1937 års krigsförsäkringslag, i den mån ersättningen icke utges av statsmedel.

Enligt förslaget skall nuvarande system med tillägg av statsmedel till vissa utgående livräntor enligt förordningen den 2 juni 1950 (nr 295) avlösas av ett system, där livräntorna omregleras efter i huvudsak följande grunder. Den årliga arbetsförtjänst, som ligger till grund för livräntan enligt olycksfallsförsäkringslagen, skall räknas upp så att den i medelarbetsförtjänstläget utgör 6 600 kronor, oberoende av när under åren 1918—1954 som olycksfallet inträffat. Den sålunda förhöjda arbetsförtjänsten lägges

till grund för uträknande av livräntan, varvid för invalider under 67 år med en invaliditetsgrad av minst 30 procent samt för efterlevande make under 67 år och för efterlevande barn tillämpas den nya yrkesskadeförsäkringslagens regler. Även för invalider under 67 år med en invaliditetsgrad uppgående till minst 20 men ej till 30 procent samt för invalider över 67 år — i vilka fall nu i regel ej utgår något ersättningstillägg — föreslås en omreglering, ehuru av mindre omfattning. Som exempel på huvudregeln kan nämnas att helinvalid före 67 år får en årslivränta av 6 050 kr., oberoende av om olycksfallet inträffat år 1918 eller år 1954; 50-procentsinvaliden får 2 750 kr., 30-procentsinvaliden 1 430 kr., änkan 2 200 kr. och ett barn 1 100 kr. Om den skadades arbetsförtjänst över- eller understeg medelarbetsförtjänsten för dem, som blev invalider genom olycksfall samma år, blir den omreglerade livräntan proportionsvis högre resp. lägre än för fallen i medelarbetsförtjänstläget.

För vissa yrkessjukdomar — framför allt silikos — som yppats före den 1 januari 1955, föreslås särskilda ersättningsregler.

Kostnaderna för omregleringen beräknas första året uppgå till omkring 22 milj. kr. för att sedan successivt sjunka. Enligt förslaget skall kostnaderna för omregleringen bäras av försäkringen eller — närmare uttryckt — av varje kalenderårs arbetsgivare/försäkringstagare enligt 1954 års yrkesskadeförsäkringslag.

Omregleringen föreslås skola träda i kraft den 1 januari 1956.

Förslag

till

Lag

angående omreglering av vissa ersättningar enligt lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete m. m.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Ersättning på grund av obligatorisk försäkring jämlikt lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete, lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar eller lagen den 11 juni 1937 (nr 348) om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer skall, i den mån ersättningen ej utgives av staten, under tillämpning i övrigt av vad i nämnda lagar är stadgat omregleras enligt vad nedan sägs.

2 §.

Vid omreglering enligt denna lag skall den årliga arbetsförtjänst, efter vilken ersättningen beräknas, avrundas till närmaste hundratal kronor och därefter höjas,

om arbetsförtjänsten motsvarar den i 3 § angivna medelarbetsförtjänsten för den tidsperiod, under vilken skadan inträffade, till sextusensexhundra kronor samt

eljest till belopp, vilket står i samma proportion till sextusensexhundra kronor som arbetsförtjänsten förhåller sig till angivna medelarbetsförtjänst.

Arbetsförtjänsten må dock ej i något fall uppräknas till högre belopp än sjutuseniohundratjugo kronor.

3 §.

Medelarbetsförtjänsten för envar tidsperiod framgår av följande tabell:

Tidsperiod under vilken skadan inträffade	Medel-arbetsförtjänst kr	Tidsperiod under vilken skadan inträffade	Medel-arbetsförtjänst kr
1918	1 600	1939—1940	2 200
1919	1 700	1941	2 300
1920—1921	2 100	1942	2 700
1922	1 900	1943	2 900
1923—1926	1 800	1944	3 000
1927	1 900	1945	3 200
1928	2 000	1 jan.—30 juni 1946	3 300
1929	1 900	1 juli—31 dec. 1946	3 800
1930—1931	2 000	1947	4 000
1932	1 900	1948	4 200
1933—1934	1 800	1949	5 200
1935—1936	1 900	1950	5 400
1937	2 000	1951	5 900
1938	2 100	1952—1954	6 000

4 §.

Vid förlust av arbetsförmågan eller nedsättning av densamma med minst tre tiondelar skall livränta till den skadade

för tid till och med den månad, under vilken han fyller sextiosju år, beräknas på grundval av hans enligt 2 § förhöjda arbetsförtjänst och med tillämpning av de grunder, som angivas i 16 § första stycket a) eller b) och tredje stycket lagen om yrkesskadeförsäkring, samt

för tid efter utgången av nämnda månad utgöra hälften av det belopp som följer av vad nyss sagts.

Är arbetsförmågan nedsatt med mindre än tre tiondelar men minst två tiondelar, skall livränta till den skadade för tid till och med den månad, under vilken han fyller sextiosju år, utgöra hälften av det belopp, vartill livräntan uppgår, om den beräknas på grundval av hans enligt 2 § förhöjda arbetsförtjänst och med tillämpning av de i 16 § första stycket c) samt tredje stycket lagen om yrkesskadeförsäkring stadgade grunderna.

Har livränta — i förekommande fall jämte tillägg därå enligt förordningen den 2 juni 1950 (nr 295) om tillägg av statsmedel å vissa ersättningsar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m. — jämlikt 6 § lagen den 17 juni 1916 (nr 235) delvis utbytt mot ett kapital för en gång, skall den omreglerade livräntan bestämmas så, att den svarar mot den icke kapitaliserade delen av den ursprungliga livräntan jämte tillägg.

5 §.

Är någon behäftad med två eller flera skador, som medföra rätt till livränta enligt någon av de i 1 § omförmälda lagarna, skall vid tillämpning av

4 § invaliditetsgraden beräknas för skadorna gemensamt och ett för dem gemensamt livräntebelopp fastställas. Därvid skall, om livränta för de skilda skadorna ej skolat beräknas på grundval av samma enligt 2 § förhöjda arbetsförtjänst, den högsta arbetsförtjänsten läggas till grund för beräkningen. Den gemensamma livräntans årsbelopp skall anses belöpa å de olika skadorna i förhållande till de särskilda invaliditetsgraderna.

6 §.

Livränta till efterlevande make för tid till och med den månad, under vilken maken fyller sextiosju år, samt till barn eller adoptivbarn skall beräknas på grundval av den avlidnes enligt 2 § förhöjda arbetsförtjänst och med tillämpning av, såvitt angår make, 20 och 23 §§ lagen om yrkesskadeförsäkring och, beträffande barn eller adoptivbarn, 21 och 23 §§ samma lag.

Livränta till efterlevande make för tid efter utgången av den månad, under vilken maken fyllt sextiosju år, samt till fader, moder eller adoptant skall förhöjas med tjugoprocent av livräntans belopp, dock endast såframt skadan inträffat före den 1 januari 1941.

7 §.

Sjukpenning till skadad skall beräknas på grundval av hans enligt 2 § förhöjda arbetsförtjänst samt med tillämpning av de i 13 § lagen om yrkesskadeförsäkring stadgade grunderna; och skall därvid vad i 14 och 15 §§ nämnda lag finnes stadgat om barntillägg och hempenning äga motsvarande tillämpning.

8 §.

Vad i lagen den 17 juni 1916 (nr 235) är stadgat om högre livränta till någon, som är i behov av särskild vård, och om ersättning för förnyelse av särskilda hjälpmedel skall ej längre gälla. I stället skall, om den skadade till följd av skadan under längre tid är ur stånd att reda sig själv, honom tillkommande livränta eller sjukpenning under tid, då han icke på grund av skadan åtnjuter sjukhusvård, förhöjas med vårdbidrag enligt vad i 17 § lagen om yrkesskadeförsäkring sägs; och skall i fråga om ersättning för särskilda hjälpmedel gälla vad som är stadgat i 12 § andra stycket sistnämnda lag.

9 §.

Har till följd av bestämmelserna i lagen den 11 juni 1937 (nr 348) livränta eller sjukpenning bestämts på grundval av en årlig arbetsförtjänst, som överstiger det belopp, vartill arbetsförtjänsten skolat beräknas enligt 9 § lagen den 17 juni 1916 (nr 235), skall vid tillämpningen av 2 § denna lag överskjutande belopp icke beaktas; och skall i dylikt fall livräntan eller sjukpenningen i stället höjas med belopp, som enligt förstnämnda lag svarar mot den del av arbetsförtjänsten vilken icke beaktats.

Därest livränta eller sjukpenning beräknats på grundval av en årlig arbetsförtjänst, som förhöjts till följd av övergångsbestämmelserna till förordningen den 21 april 1943 (nr 183) om ersättning i vissa fall i anledning av kroppsskada, ådragen under fullgörande av tjänsteplikt, skall omregleringen enligt denna lag ske på grundval av den sålunda förhöjda arbetsförtjänsten.

10 §.

Ersättning, som omreglerats enligt vad i 1—9 §§ sägs, må ej i något fall understiga det belopp, varmed ersättning skulle hava utgått, därest omreglering ej skett.

11 §.

Om någon, som ådragit sig yrkessjukdom genom långvarigt arbete i verksamhet där fara föreligger för sjukdomen, först efter utgången av år 1954 varaktigt upphört att arbeta i dylik verksamhet, skall livränta eller sjukpenning till honom eller livränta till hans efterlevande beräknas enligt de grunder, som angivas i lagen om yrkesskadeförsäkring, såvida ej livräntan eller sjukpenningen, beräknad enligt vad i 1—9 §§ sägs, skulle uppgå till högre belopp.

Har någon ådragit sig stendammlunga skall, såframt vad i första stycket är stadgat ej äger tillämpning, vid bedömande i vad mån sjukdomen medfört nedsättning av arbetsförmågan i stället för vad som är stadgat i 8 § lagen den 17 juni 1916 (nr 235) bestämmelserna i 10 § lagen om yrkesskadeförsäkring gälla.

12 §.

Åtnjuter den, som uppbär livränta eller sjukpenning enligt någon av de i 1 § omnämnda lagarna, mot ersättningen svarande understöd, är han skyldig att enligt vad Konungen därom förordnar vidkännas avdrag å den omreglerade ersättningen, dock högst med vad som svarar mot understödet.

Vad i 26 § lagen om yrkesskadeförsäkring sägs rörande avdrag för ersättning från allmän sjukkassa eller för folkpension eller för bidrag enligt lagen den 26 juli 1947 (nr 530) om särskilda barnbidrag till änkers och invaliders m. fl. barn eller lagen samma dag (nr 531) om bidrag till änkor och änklingar med barn skall äga motsvarande tillämpning å ersättning, som omreglerats enligt denna lag.

13 §.

Slutar omreglerat belopp, som skall utbetalas, ej å helt tiotal ören, avrundas det till närmast högre, å helt tiotal ören slutande belopp.

14 §.

Till bestridande av den kostnad för varje kalenderår, som föranledes av bestämmelserna i denna lag, åligger det annan arbetsgivare än staten att er-

lägga proportionellt tillägg till de avgifter, som jämlikt 38 och 39 §§ lagen om yrkesskadeförsäkring skola för året beräknas för honom.

Angående debitering och uppbörd av tillägg, som avses i första stycket, skall tillämpas vad i sådant hänseende gäller rörande där omförmälda avgifter.

15 §.

De närmare föreskrifter, som finnas erforderliga för tillämpningen av denna lag, meddelas av Konungen eller av myndighet, som Konungen bestämmer.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1956 men äger icke tillämpning å ersättning, som belöper å tid dessförinnan.

Genom denna lag upphäves förordningen den 2 juni 1950 (nr 295) om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m., såvitt angår tillägg till ersättning, vilken skall omregleras enligt denna lag.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 25 februari
1955.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Sträng, fråga om *omreglering av äldre livräntor enligt olycksfallsförsäkringslagen m. m.* samt anför.

Kungl. Maj:t uppdrog den 14 mars 1952 åt riks-försäkringsanstalten att utreda frågan huruvida icke kompensation för stegrade levnadskostnader i en eller annan form borde beredas olika kategorier, som uppbure ersättning med anledning av yrkesskada. I skrivelse den 3 januari 1953 drog anstalten upp allmänna riktlinjer för en indexreglering inom yrkesskadeförsäkringen och föreslog höjningar av vissa ersättningar i äldre skadefall. På grundval av förslaget genomfördes vid 1953 års riksdag provisoriska förbättringar av äldre livräntor m. m. (prop. nr 147; rd. skr. nr 197). Den 22 maj 1953 anbefalldes Kungl. Maj:t riks-försäkringsanstalten att fullfölja utredningsarbetet och därvid i första hand pröva frågan om en uppräknings av äldre livräntor på försäkringens bekostnad.

Riks-försäkringsanstalten har i skrivelse den 3 december 1954 behandlat indexregleringsfrågan och vidare framlagt förslag rörande uppräknings av ersättningar som utgår enligt 1916 års olycksfallsförsäkringslag och 1929 års yrkessjukdomsförsäkringslag. Sedan detta förslag övervägts inom socialdepartementet, har ett nytt förslag avseende ifrågavarande spörsmål utarbetats inom departementet vilket förslag redovisats i en den 15 december 1954 dagtecknad promemoria. Vidare har Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen i Sverige m. fl. i skrivelse av den 21 december 1954 hemställt om förbättrade ersättningar åt personer som lider av silikos.

Sedan departementspromemorian jämte sistnämnda skrivelse nu har remissbehandlats, anhåller jag att få upptaga ärendet till behandling.

**1916 års olycksfallsförsäkringslag och 1929 års
yrkessjukdomsförsäkringslag**

Före tillkomsten av lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring¹ var den centrala författningen på yrkesskadeförsäkringens område *lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete* (nr 235; ändr. 323/1919, 320/1922, 155/1924, 215/1926, 135/1928, 349/1933, 383/1936, 69/1939, 818/1939, 514/1941, 940/1941, 227/1944, 191/1945, 350/1946, 493/1946, 483/1947 och 420/1948)².

De skadeersättningar, som en gång bestämts enligt OL, är **b u n d n a** vid de lagregler, som gällde vid den tidpunkt då skadan inträffade, ett förhållande som är karakteristiskt också för olycksfallsförsäkringslagstiftningen i övrigt.

Enligt OL, som gäller skador inträffade under åren 1918—1954, var i princip varje arbetare på arbetsgivarens bekostnad försäkrad för skada till följd av olycksfall i arbetet. Försäkringen ägde rum i riksförsäkringsanstalten eller ömsesidigt olycksfallsförsäkringsbolag, som för ändamålet bildats av arbetsgivare. Ersättning på grund av lagen utgår bl. a. i form av sjukpenning, invalidlivränta och efterlevandelivränta. Enligt en av de grundläggande principerna i lagen är dessa försäkringsförmåner till sin storlek beroende av den skadades beräknade årliga arbetsförtjänst under tiden närmast före olycksfallet. Ju större hans arbetsförtjänst då var, desto högre blev ersättningen. Vissa maximi- och minimiregler fanns dock uppställda för den årliga arbetsförtjänst, vartill hänsyn fick tagas. En annan huvudprincip var, att sjukpenningens och invalidlivräntans storlek berodde på den grad, varmed arbetsförmågan blivit nedsatt till följd av olycksfallet. Vid total förlust av arbetsförmågan utgår sålunda hel sjukpenning eller full livränta och vid nedsättning av arbetsförmågan ett jämkat belopp.

De nu angivna båda huvudprinciperna gällde alltifrån lagens tillkomst. De regler, varigenom ifrågavarande principer närmare utformades och enligt vilka sjukpenningens eller livräntans storlek i varje särskilt fall skulle beräknas, ändrades emellertid vid upprepade tillfällen, varje gång i förmånlig riktning för ersättningstagarna.

Maximibeloppet av den årliga arbetsförtjänst, som enligt 9 § OL fick tagas i beräkning vid bestämmande av livränta, höjdes sålunda fr. o. m. år 1920 från 1 800 till 2 400 kronor, fr. o. m. år 1927 till 3 000 kronor, fr. o. m. år 1942 till 3 900 kronor, fr. o. m. den 1 juli 1946 till 4 800 kronor samt fr. o. m. år 1949 till 7 200 kronor. Minimibeloppet, som ursprungligen var 300 kronor, utgjorde från sistnämnda tidpunkt 900 kronor.

Kompensationsgraden var från början för alla invalider 2/3, dvs. livränta utgick med 2/3 av den årliga arbetsförtjänsten vid fullständig förlust av

¹ Denna lag benämnes i det följande YFL.

² Denna lag benämnes i det följande OL.

arbetsförmågan. För den, vars arbetsförmåga var nedsatt med minst 10 procent, reducerades livräntan så att den kom att svara mot den procentuella nedsättningen av arbetsförmågan. Genom lagändring år 1948, vilken gällde fr. o. m. år 1949, höjdes kompensationsgraden i svårare skadefall för den tid under vilken den skadade befann sig i åldern 18—67 år. Under denna tid höjdes därigenom livräntan för helinvald till 11/12 av den årliga arbetsförtjänsten och livräntan för den, som fått sin arbetsförmåga nedsatt med minst 30 procent, till ett mot nedsättningsgraden svarande belopp av arbetsförtjänsten minskat med 1/12 av arbetsförtjänsten.

År 1923 öppnades möjlighet till viss förhöjning av livränta till s. k. hjälplös helinvald. Fr. o. m. år 1949 kan ett särskilt vårdbidrag på högst 1 800 kronor om året utgå till sådan invalid.

Vad efterlevandelivräntorna beträffar utgick livränta till änka (änkling) ursprungligen med 1/4 av den avlidnes årliga arbetsförtjänst, vilken andel fr. o. m. år 1949 höjdes till 1/3. Livräntorna till barn och föräldrar — 1/6 resp. högst 1/4 av den avlidnes årliga arbetsförtjänst — bibehölls oförändrade, varemot vissa ändringar genomfördes bl. a. av bestämmelserna om högsta sammanlagda årsbeloppet av livräntor till flera efterlevande.

Även sjukpenningbestämmelserna undergick åtskilliga ändringar. En år 1926 införd sjukpenningsskala påbyggdes sålunda med ytterligare ett antal sjukpenningklasser åren 1941 och 1946 för att ersättas med en helt ny år 1948. Enligt den sistnämnda skalan, som gällde fr. o. m. 1949, utgår sjukpenning i normalfallen med lägst 3:50 och högst 14:00 kronor (inklusive familjetillägg 5:00 resp. 15:50 kronor), därvid den högsta sjukpenningen utgår vid en årlig arbetsförtjänst av 6 885 kronor eller mer.

Den som var försäkrad enligt OL skulle enligt *lagen den 14 juni 1929 om försäkring för vissa yrkessjukdomar* (nr 131; ändr. 335/1930, 384/1936, 211/1938, 226/1944, 187/1949, 166/1950, 185/1951 och 289/1952)¹ anses vara försäkrad också för vissa särskilt angivna yrkessjukdomar. Beträffande sådan försäkring ägde bestämmelserna i OL med vissa undantag motsvarande tillämpning. YL gäller sjukdomar, som inträffat under tiden 1930—1954.

Den omständigheten att de efter hand genomförda förbättringarna i OL inte har ansetts böra göras tillämpliga på redan inträffade olycksfall har jämte stegringen av den allmänna lönenivån medfört, att ersättningarna enligt OL och YL är lägre ju längre tillbaka i tiden olycksfallet ligger.

Ersättningsbestämmelser för särskilda kategorier

Vid sidan av OL och YL har funnits ett flertal författningar med bestämmelser om ersättningar åt särskilda kategorier skadade.

I fråga om numera aktuella persongrupper innehöll en del av dessa författningar beträffande reglerna för ersättningsgarnas fastställande hänvisning-

¹ Denna lag benämnes i det följande YL.

ar till motsvarande bestämmelser i OL. I det följande redovisas dessa författningar som en särskild grupp; ersättningarna bekostas här helt av statsmedel.

Statens anställda var redan enligt OL försäkrade för olycksfall i arbete. Ursprungligen fanns föreskrifter härom intagna också i *kungörelsen den 30 november 1917 angående särskilda bestämmelser i fråga om tillämpning av lagen om försäkring för olycksfall i arbete den 17 juni 1916 å arbetare, som användas till arbete för statens räkning* (nr 832; ändr. 99/1919 och 430/1928). Denna kungörelse upphörde att gälla med utgången av juni 1942. Den ersattes av *kungörelsen den 30 juni 1942 med särskilda bestämmelser om tillämpning av lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete å arbetare, som användas till arbete för statens räkning* (nr 678; ändr. 400/1944), vilken gällde t. o. m. år 1954. Enligt sistnämnda kungörelse utgavs ersättning även vid skada till följd av olycksfall utom arbetet, såvida arbetaren enligt kollektivavtal ägde rätt till försäkring på arbetsgivarens bekostnad för sådant olycksfall.

Enligt *förordningen den 28 juni 1941 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under tjänstgöring i civilförsvaret* (nr 595; ändr. 547/1944 och 629/1944), skulle ersättning utgivas, där någon i fredstid under fullgörande av tjänstgöring i civilförsvaret skadades till följd av olycksfall eller ådrog sig yrkessjukdom, som avsågs i YL. Vad som stadgades i denna förordning skulle enligt *kungörelsen den 30 juni 1947 (nr 344) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under verksamhet vid brandsläckning m. m.*, äga motsvarande tillämpning i fråga om ersättning för kroppsskada, ådragen under verksamhet som föll under kungörelsen. Dessa båda författningar gäller skador, som inträffat före utgången av år 1954.

Genom *förordningen den 18 juni 1927 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring* (nr 234; ändr. 239/1936, 113/1938, 941/1941, 316/1944, 343/1946, 484/1947 och 424/1948), reglerades skadeersättningar för både värnpliktiga och personal hos krigsmakten. Ersättningar som tillerkänts värnpliktiga och flertalet av de övriga enligt denna författning utgår numera efter nya grunder (*förordningen den 2 juni 1950 ang. omreglering av vissa ersättningar i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring*, nr 262). Vissa kategorier av reservpersonal m. fl. har dock fortfarande sina ersättningar bestämda enligt 1927 års förordning, vilket för dem innebär att OL:s ersättningsregler varit tillämpliga. Förordningen upphörde samtidigt som den i det följande behandlade militärerersättningsförordningen trädde i kraft den 1 juli 1950.

En andra grupp består av författningar enligt vilka OL:s bestämmelser rörande ersättningarna i huvudsak tillämpades men som innehöll särregler för beräkning av den årliga arbetsförtjänsten.

Hemvärnspersonal omfattades av *förordningen den 28 juni 1941 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under hemvärnstjänstgöring*

(nr 593; ändr. 977/1941, 346/1946 och 55/1948). För skadefall under tiden den 1 juli 1941 (undantagsvis dessförinnan) — 30 juni 1946 fick arbetsförtjänsten för bestämmande av livränta inte beräknas till lägre belopp än 1 764 kronor. För skador efter sistnämnda dag var minimibeloppet 3 000 kronor i anslutning till de för fast anställt manskap föreskrivna grunderna i 1927 års militärsättningsförordning.

Hemvärnspersonalen inordnades sedermera under *militärsättningsförordningen den 2 juni 1950* (nr 261; ändr. 256/1953, 672/53 och 460/1954), vilken förordning fortfarande gäller beträffande skador som inträffat efter den 30 juni 1950; dock är förordningen giltig även beträffande vissa skador, som inträffat under tiden den 1 januari 1949—den 30 juni 1950. Huvudkategorierna enligt denna förordning är emellertid värnpliktiga och större delen av det fast anställda manskapet m. fl. För ersättningar som nu utgår åt här nämnda kategorier gäller, att arbetsförtjänsten beräknats till minst 3 600 kronor om skadan inträffat under tiden den 1 juli—den 31 december 1950. Motsvarande belopp för skador från tiden 1951—1954 är 4 800 kronor; för senare skador har minimibeloppet höjts till 5 000 kronor.

Till gruppen kan vidare hänföras vissa författningar om ersättning till personer som skadats till följd av krigsåtgärder. Enligt *förordningen den 1 juni 1923 angående ersättning av statsmedel för skada till följd av olycksfall, som förorsakats av krigsförhållandena under 1914—1919 års världskrig* (nr 138; ändr. 137/1924), utges ersättningar efter regler som i stort sett motsvarar OL:s äldre bestämmelser om livräntor vid en årlig arbetsförtjänst av 2 400 kronor.

Lagen den 11 juni 1937 om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer (nr 348; ändr. 854/1939, 540/1941, 216/1942, 175/1943 och 421/1948), som gällde skador inträffade före utgången av år 1954, ägde tillämpning inom område och under tid som Konungen ägde bestämma. Krigsförsäkringslagen, som kan sägas innebära en komplettering till OL, omfattade olycksfall som till följd av krigsåtgärd drabbat på fartyg tjänstgörande person såväl i som — efter en lagändring år 1941 — utom arbetet. Intill år 1949 innehöll denna lag förmånligare bestämmelser än OL beträffande den maximala arbetsförtjänst som fick medräknas vid fastställande av livränta, i det att förtjänstmaximum från början var 4 800 kronor och under tiden den 1 maj 1943—31 december 1948 6 240 kronor. Minimigränsen för den årliga arbetsförtjänsten — som ursprungligen var 2 900 kronor och fr. o. m. den 17 december 1939 3 600 kronor — låg hela tiden ovanför motsvarande gräns i OL. Vidare må nämnas, att vissa engångsbelopp kunde utgå utöver livränta vid bestående invaliditet och dödsfall. Intill år 1949 innehöll 1937 års lag en särskild förmånligare sjukpenningsskala.

Medan ersättningarna enligt de här förut behandlade författningarna bekostas helt av statsmedel, föreskrevs i 1937 års krigsförsäkringslag, att arbetsgivaren var skyldig att till den försäkringsinrättning, i vilken hans anställda var försäkrade enligt OL, betala den ökade försäkringsavgift som

kunde föränledas av tillämpningen av krigsförsäkringslagen. I särskild ordning bestämdes dock, att förstärkning av bl. a. livräntor, vilka beviljats med stöd av ifrågavarande lag i anledning av olycksfall under tiden den 3 september 1939 kl. 11 f. m.—den 16 december 1939, skulle utgå av statsmedel med skillnaden mellan å ena sidan vad som skulle ha utgått, såframt lagen i dess lydelse den 17 december 1939 ägt tillämpning på olycksfallet, och å andra sidan de livräntor vilka tillerkänts vederbörande.

Krigsförsäkringslagen kompletterades av *förordningen den 13 april 1940 om ersättning av statsmedel i vissa fall för skada till följd av olycksfall, som förorsakats av krigsåtgärd* (nr 213; ändr. 217/1942). Denna författning grundade rätt till ersättning helt av statsmedel vid vissa olycksfall under krigsförhållanden. Ersättningen skulle beräknas enligt bestämmelserna i krigsförsäkringslagen.

Enligt *förordningen den 24 mars 1938 om olycksfalls- och yrkessjukdomsersättning åt tvångsarbetare m. fl.* (nr 102; ändr. 655/1942, 297/1950 och 253/1953) och *förordningen samma dag om olycksfalls- och yrkessjukdomsersättning åt fångar m. fl.* (nr 103; ändr. 656/1942, 298/1950 och 254/1953) skulle ersättning utgå av statsmedel med anledning av kroppsskada, vilken ådragits under vistelse på vissa anstalter m. m. Den årliga arbetsförtjänsten var enligt båda förordningarna maximerad så, att den inte skulle överstiga minimibeloppet för arbetsförtjänstberäkningen beträffande värnpliktiga m. fl. T. o. m. år 1940 var maximibeloppet enligt förordningarna 1 764 kronor; för ersättningar som hänför sig till skador under åren 1941—1948 utgjorde maximibeloppet enligt särskilda bestämmelser 2 470 kronor (förordningen den 22 maj 1953, nr 255); beträffande skador från åren 1949—1950 var maximibeloppet 3 600 kronor och från åren 1951—1954 4 800 kronor. Fr. o. m. år 1955 har båda förordningarna ersatts av en författning — förordningen den 14 maj 1954 (nr 250) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under vistelse å anstalt m. m. — enligt vilken arbetsförtjänsten är maximerad till 5 000 kronor.

Enligt 22 § i den numera upphävda lagen om tjänsteplikt den 30 december 1939 (nr 934) skulle i fråga om tjänstepliktigs anställning hos tjänstepliktsberättigad arbetsgivare i princip gälla vad enligt lag, avtal eller sedvänja gällde för frivillig anställning av ifrågavarande slag. Härav följer att OL och YL ägde tillämpning, om någon tjänstepliktig under arbetet skadats eller ådragit sig yrkessjukdom. Sedan Kungl. Maj:t med stöd av tjänstepliktslagen föreskrivit skyldighet för män, födda 1923, att utföra skogsarbete m. m., ansågs emellertid vissa särregler motiverade för dessa tjänstepliktiga. Sådana regler upptogs dels i lagen den 21 april 1943 (nr 182) med särskilda bestämmelser om försäkring för olycksfall i arbete av vissa tjänstepliktiga m. m. och dels i *förordningen samma dag (nr 183) om ersättning i vissa fall i anledning av kroppsskada, ådragen under fullgörande av tjänsteplikt*. I lagen föreskrevs, att vid bestämmande av ersättning enligt OL eller YL den försäkrades årliga arbetsförtjänst skulle anses ej understiga 2 300 kronor. Arbetsgivaren var — liksom enligt 1937 års krigsförsäkringslag —

skyldig att betala den tilläggsavgift som denna föreskrift kunde föranleda. I förordningen stadgades — i huvudsak — att ersättning i anledning av sådant olycksfall eller sådan sjukdom, som inte omfattades av OL eller YL, skulle utgivas av statsmedel enligt grunder, som nära överensstämde med stadgandena i 1927 års militärsättningsförordning. Den årliga arbetsförtjänsten skulle emellertid beräknas till minst 2 300 kronor. Ersättning kunde under vissa förutsättningar utgå även för skada som inträffat före förordningens ikraftträdande den 22 april 1943.

Som en tredje grupp kan räknas författningar, vilka innehåller ersättningsbestämmelser som mera väsentligt avviker från motsvarande stadganden i OL. Här kommer i betraktande den lag — från år 1901 — som föregick OL samt två äldre författningar avseende olycksfallsförsäkring för en kategori självständiga yrkesutövare, nämligen fiskare.

I *lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete* (nr 39), som alltjämt äger giltighet på olycksfall vilka inträffat under åren 1903—1917, stadgades skyldighet för vissa enskilda arbetsgivare, huvudsakligen sådana om utövade industriell verksamhet, att lämna ersättning till arbetare, som skadats till följd av olycksfall i arbetet; utövade staten eller kommun verksamhet, som omfattades av lagen, ålåg ersättningsskyldighet även staten eller kommunen. Arbetsgivare kunde genom att i riksförsäkringsanstalten försäkra sina arbetare mot olycksfall i arbetet fritaga sig från ersättningsskyldighet enligt lagen.

Om ett olycksfall hade medfört bestående förlust eller minskning av arbetsförmågan, skulle i ersättning utgivas en årlig livränta, i förra fallet å 300 kronor och i senare fallet å det lägre belopp, som svarade mot arbetsförmågans minskning. Livränta skulle dock inte utgå, försåvitt arbetsförmågan ej blivit nedsatt med minst en tiondel. Hade olycksfallet inom två år medfört döden, skulle en årlig livränta å 120 kronor utgå till änka. Storleken av den skadades eller avlidnes arbetsförtjänst var utan betydelse för livräntans bestämmande.

Livräntorna enligt 1901 års lag höjdes vid olika tillfällen. Enligt *kungörelsen den 10 juni 1921 (nr 410) angående förhöjning av vissa till i statens tjänst skadade arbetare med flera av statsmedel utgående livräntor m. m.* i dess lydelse efter ändring genom SFS nr 172/1930 ägde arbetare, som skadats genom olycksfall i statens tjänst och som jämlikt 1901 års lag var berättigad till livränta av statsmedel, utöver livräntan uppbära tilläggsersättning med ett årligt belopp motsvarande 125 % av livräntan. Änka efter arbetare, som avlidit genom olycksfall, fick likaledes tilläggsersättning med ett årligt belopp motsvarande 125 % av den livränta, vartill hon enligt lagen var berättigad. Genom författningsändring år 1952 (nr 180) beslöts beträffande livräntetagare som ej fyllt 67 år och som var invalid med en invaliditetsgrad ej understigande 30 procent eller var änka, att livräntetillägget skulle utgå med så stort belopp, att det tillsammans med livräntan motsvarade vad som skulle ha utgått i livränta enligt OL i dess lydelse år 1918 vid

en årlig arbetsförtjänst av 1 617 kronor; sistnämnda belopp överensstämmer med den ur yrkesskadestatistiken framräknade medelarbetsförtjänsten för invalider åren 1918 och 1919. För övriga livräntetagare behölls tilläggsersättningen med 125 % av livräntan.

Frågan om höjning av de livräntor, som enligt 1901 års lag utgår till andra än i statens tjänst skadade arbetare eller deras efterlevande, löstes först år 1938. Enligt *förordningen den 3 juni 1938 om livräntetillägg av statsmedel åt vissa livräntetagare enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete* (nr 216; ändr. 181/1952) utgår tillägg av samma storlek som de i 1921 års kungörelse angivna. Till andra än de i statens tjänst skadade utgår dock inte tillägg för invalidlivränta som underskrider 90 kronor, dvs. vid lägre invaliditetsgrad än 30 procent.

Livräntetilläggen bekostas helt av statsmedel.

Enligt *kungörelsen den 2 oktober 1908 angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall* (nr 100 s. 2; ändr. 87/1911), som äger tillämpning på olycksfall vilka inträffat under tiden fram till den 1 juli 1918, kunde svensk fiskare genom försäkring i riksförsäkringsanstalten bereda sig ersättning enligt grunderna i 1901 års olycksfallsersättningslag för skada till följd av olycksfall såväl i som utom arbetet. Kostnaderna för försäkringen skulle i första hand bestridas genom avgifter från de försäkrade, men om dessa avgifter — som var till beloppet fixerade i kungörelsen — bleve otillräckliga, skulle bristen fyllas av statsmedel. Till försäkring för olycksfall utom arbetet utgick emellertid inte statsbidrag.

Någon tilläggsersättning — motsvarande den som enligt de förut omtalade kungörelserna den 10 juni 1921 (nr 410) och den 3 juni 1938 (nr 216) utgår å livräntor enligt 1901 års olycksfallsersättningslag — utgives ej å livräntor enligt 1908 års kungörelse. Vid helinvaliditet utgår således livränta enligt denna kungörelse med 300 kronor för år, och för änka utgör livräntan 120 kronor för år.

Ifrågavarande kungörelse ersattes den 1 juli 1918 av *förordningen den 11 juni 1918 angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall* (nr 375; ändr. 131/1922, 216/1926, 143/1939, 120/1942 och 425/1948). Enligt denna förordning — som gällde tills YFL trädde i kraft den 1 januari 1955 — kunde svenska fiskare genom försäkring i riksförsäkringsanstalten bereda sig ersättning i huvudsak enligt de grunder, som stadgades i OL. Den årliga arbetsförtjänst, efter vilken ersättningen skulle beräknas, bestämdes efter försäkringssökandens val till 600, 900, 1 200, 1 500, 1 800, 2 100 eller 2 400 kronor. Hel sjukpenning utgjorde i lägsta sjukpenningklassen 1: 10 kronor och i den högsta 4: 40 kronor.

Att märka är att de fyra högsta försäkringsklasserna infördes först den 1 juli 1942. Dessförinnan fanns alltså endast möjlighet till försäkring i någon av de tre lägsta klasserna. Vidare må nämnas att försäkring i de båda högsta klasserna var tillåten endast under förutsättning, att försäkringsstagarens årliga arbetsförtjänst vid tiden för försäkringens meddelande kunde beräknas uppgå till minst det belopp, som avsågs i klassen. Fiskare, som

hade tecknat försäkring för olycksfall i arbete, kunde få tilläggsförsäkring för olycksfall utom arbete.

1918 års fiskarförsäkring finansierades på samma sätt som 1908 års. Om ett i arbetet inträffat olycksfall, som omfattades av 1918 års fiskarförsäkring, förorsakats av krigsåtgärd, skall enligt *kungörelse den 30 april 1942 (nr 218)* utgå ett tillägg av statsmedel, motsvarande 50 % av ersättningen.

Enligt Kungl. Maj:ts förordnande utgives i vissa fall sjukpenning eller livränta enligt *grunderna* i de i det föregående behandlade författningarna.

De efter hand genomförda förbättringarna i flertalet av de i det föregående berörda ersättningsbestämmelserna för särskilda kategorier skadade har i likhet med förbättringarna i OL regelmässigt gjorts tillämpliga endast på nya skadefall. Detta i förening med senare inträdda lönestegringar har även för de ersättningar som regleras enligt de nu avhandlade författningarna resulterat i en lägre ersättningsnivå i äldre skadefall än i yngre.

Författningar om ersättningstillägg m. m.

För att utjämna skillnaderna i ersättningsnivå mellan skadefall från olika tider inom olycksfallsförsäkringslagstiftningen infördes vid 1950 års riksdag s. k. ersättningstillägg av statsmedel, vilka avlöste vissa från början av 1940-talet gällande dyrtidstillägg till äldre ersättningar; dyrtidstillägg hade i allmänhet utgått med 20 % av förmånens belopp på grund av skadefall som inträffat före den 1 januari 1941.

Ersättningstilläggen regleras i två författningar. Enligt *förordningen den 2 juni 1950 om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m.* (nr 295; ändr. nr 251/1953), som trädde i kraft den 1 juli 1950, utgives tillägg till sjukpenning eller livränta som utgår enligt OL, YL och de i det föregående behandlade särskilda författningarna — ävensom enligt *grunderna* i någon av dessa författningar — med undantag dock av 1918 års förordning om fiskarförsäkring.

Ersättningstilläggen är för skadade under 67 år differentierade på sådant sätt, att den procentsats, efter vilken tillägget utgår, blir högre ju längre tillbaka i tiden olycksfallet ligger och ju svårare invaliditeten är. Gränsdragningen mellan de olika tidsperioderna har därvid i princip skett så, att alla, som fått sina ersättningar bestämda efter samma regler, hänföres till en och samma ersättningsgrupp. Undantagna är som regel livräntor, som grundas på frivillig försäkring, ävensom invalidlivräntor till personer, vilkas arbetsförmåga blivit nedsatt med mindre än 30 procent.

1950 års förordning omfattade till en början endast skadefall, som inträffat senast år 1948. Genom ändring vid 1953 års riksdag gjordes förordningen tillämplig också på invaliditetsfall från åren 1949 och 1950, vilka

medfört nedsättning av den skadades arbetsförmåga med mer än 50 procent. Samtidigt vidtogs — i avvaktan på en mera definitiv lösning av kompensationsfrågorna — provisoriska förbättringar av ersättningstilläggen vilka avsåg att lämna viss kompensation — större vid högre invaliditetsgrader — för den levnadskostnadsstegring som ägt rum från förordningens antagande t. o. m. september 1952. Även denna förhöjning bekostades av statsmedel. Ersättningstillägget får inte leda till att sjukpenningen eller livräntan jämte tillägget överstiger maximibeloppet av motsvarande ersättning enligt OL i dess senaste lydelse.

Ersättningstilläggen för skadad och för efterlevande make under 67 år utges enligt följande tabell.

Tid varunder skadan inträffat	Procentuellt tillägg då arbetsförmågan är nedsatt med			Procentuellt tillägg å make-livränta
	över 75 %	över 50 men högst 75 %	30—50 %	
före 1/1 1920	150	100	70	70
1/1 1920—31/12 1926	125	90	55	55
1/1 1927—31/12 1941	100	65	45	45
1/1 1942—30/6 1946	75	55	35	35
1/7 1946—31/12 1948	60	40	20	30
1/1 1949—31/12 1950	25	20	—	—

Sedan ersättningstagaren uppnått 67 års ålder och således blivit berättigad till allmän ålderspension, utges ersättningstillägg endast i vissa äldre skadefall, där dyrtidstillägg tidigare utgått. Ersättningstilläggen är i dessa fall genomgående 20 procent. Å föräldra- och barnlivräntor utgår tillägg endast i motsvarande äldre skadefall — före den 1 januari 1941 — och utgör tillägget 20 procent.

I följande tabell¹ har sammanställts vissa uppgifter om arbetsförtjänst och livränta enligt OL under tiden 1918—1954 med och utan ersättningstillägg. De i kolumn e av tabellen redovisade medelarbeitsförtjänsterna har av riksförsäkringsanstalten framräknats ur yrkesskadestatistiken och avser medeltal årsvis för de årsförtjänster som enligt 9 § OL har utgjort beräkningsunderlag för livräntorna till manliga invalider. Beloppen i kolumn f har avrundats till hela kronor, varefter beloppen i kolumn g uträknats å nämnda avrundade belopp.

Genom förordningen den 2 juni 1950 om tillägg av statsmedel å vissa livräntor enligt förordningen den 11 juni 1918 (nr 375) angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall (nr 296; ändr. nr 252/1953) har även livräntorna enligt den senast gällande fiskarförsäkringsförordningen höjts med ersättningstillägg av statsmedel. Till

¹ Se tabellen överst å nästa sida.

Olycksfallsår	Maximum för årliga arbetsförtjänstens beräkning enligt OL	Maximal livränta ¹ för helinvalid		Medeltal av manliga invaliders beräknade årsförtjänster	Livränta ¹ för helinvalid med i kol. e angiven medelarbeitsförtjänst	
		enligt OL	inkl. ersättningstillägg		enligt OL	inkl. ersättningstillägg
a	b	c	d	e	f	g
1918	1 800	1 200	3 000	1 582	1 055	2 638
1919	1 800	1 200	3 000	1 651	1 101	2 753
1920	2 400	1 600	3 600	2 100	1 400	3 150
1921	2 400	1 600	3 600	2 094	1 396	3 141
1922	2 400	1 600	3 600	1 895	1 263	2 842
1923	2 400	1 600	3 600	1 805	1 203	2 707
1924	2 400	1 600	3 600	1 804	1 203	2 707
1925	2 400	1 600	3 600	1 773	1 182	2 660
1926	2 400	1 600	3 600	1 799	1 199	2 698
1927	3 000	2 000	4 000	1 943	1 295	2 590
1928	3 000	2 000	4 000	1 950	1 300	2 600
1929	3 000	2 000	4 000	1 941	1 294	2 588
1930	3 000	2 000	4 000	1 997	1 331	2 662
1931	3 000	2 000	4 000	1 965	1 310	2 620
1932	3 000	2 000	4 000	1 857	1 238	2 476
1933	3 000	2 000	4 000	1 776	1 184	2 368
1934	3 000	2 000	4 000	1 821	1 214	2 428
1935	3 000	2 000	4 000	1 854	1 236	2 472
1936	3 000	2 000	4 000	1 929	1 286	2 572
1937	3 000	2 000	4 000	2 010	1 340	2 680
1938	3 000	2 000	4 000	2 090	1 393	2 786
1939	3 000	2 000	4 000	2 174	1 449	2 898
1940	3 000	2 000	4 000	2 247	1 498	2 996
1941	3 000	2 000	4 000	2 302	1 535	3 070
1942	3 900	2 600	4 550	2 725	1 817	3 180
1943	3 900	2 600	4 550	2 917	1 945	3 404
1944	3 900	2 600	4 550	3 044	2 029	3 551
1945	3 900	2 600	4 550	3 179	2 119	3 708
1946						
1/1—30/6	3 900	2 600	4 550	3 260	2 173	3 803
1/7—31/12	4 800	3 200	5 120	3 770	2 513	4 021
1947	4 800	3 200	5 120	3 958	2 639	4 221
1948	4 800	3 200	5 120	4 183	2 789	4 462
1949	7 200	6 600	6 600	5 242	4 805	6 006
1950	7 200	6 600	6 600	5 388	4 939	6 174
1951	7 200	6 600	6 600	5 869	5 379	(5 379)
1952	7 200	6 600	6 600			
1953	7 200	6 600	6 600			
1954	7 200	6 600	6 600			

¹ Utom vårdbidrag (hjälpöshetstillägg).

skadade och änkor under 67 år utgår tilläggen — efter ändringar år 1953 — enligt följande tabell.

Tid varunder olycksfallet inträffat	Procentuellt tillägg då arbetsförmågan är nedsatt med			Procentuellt tillägg å makelivränta
	över 75 %	över 50 men högst 75 %	30—50 %	
före 1/7 1942	85	65	35	50
1/7 1942—31/12 1948	60	40	20	30
1/1 1949—31/12 1950	25	20	—	—

Den i tabellen gjorda periodindelningen sammanhänger med att antalet försäkringsklasser utökades år 1942 och att livräntegrunderna ändrades fr. o. m. år 1949. Nu gällande maximibelopp för nya fall får ej överskridas. I vissa äldre fall — sådana som inträffat före den 1 juli 1942 — utgår ett mot tidigare dyrtidstillägg svarande tillägg å 20 procent till invalid över 67 år med en invaliditetsgrad av minst 30 procent, till änkor över 67 år och till andra efterlevande.

Det är att märka, att ersättningstillägget beräknas ej blott på grundlivräntan utan även på sådan förhöjning därav, som för olycksfall förorsakade av krigsåtgärd ägt rum enligt den förut omnämnda kungörelsen den 30 april 1942 (nr 218).

I detta sammanhang må slutligen erinras om de särskilda ersättningar, som riksförsäkringsanstalten enligt av Kungl. Maj:t utfärdade föreskrifter har att utge av statsmedel till arbetare, som på grund av silikos (stendamm-lunga) blivit oförmögna till arbete eller övergått till annan sysselsättning och därigenom lidit inkomstminskning. Dessa ersättningar utgår med högst 700 kronor om året. Dock gäller den maximeringsregeln, att ersättningen ej får utges med så högt belopp, att den sjukes totala inkomst (arbetsförtjänst + ev. livränta + silikosersättningen) kommer att överstiga maximibeloppet för livränta enligt OL, 6 600 kronor för år. Genom beslut år 1952 bestämde statsmakterna, att den sjukes arbetsförtjänst vid beräkningen av hans totala inkomst skulle reduceras med 25 %, och år 1953 bestämdes, att de silikosskadade, som uppbar tillfällig ersättning för första halvåret 1952, fortsättningsvis under en övergångstid skulle få tillgodonjuta samma förmån, varefter vid 1954 års riksdag bestämdes, att den dittills tillämpade ordningen skulle gälla även under budgetåret 1954/55.

Riksförsäkringsanstaltens förslag

Riksförsäkringsanstalten erinrar inledningsvis om de riktlinjer för en indexreglering inom yrkesskadeförsäkringen, som anstalten dragit upp år 1953 och som jämte remissyttranden redovisats i propositionen nr 147/1953. Anstalten förklarar sig vidhålla sin uppfattning att man på ett effektivare sätt än hittills bör sörja för att livräntorna även på längre sikt utgör skälig kompensation för de av skadorna förorsakade inkomstbortfallen. Lyftningen av maximiersättningarna genom YFL medförde dock, att behovet av rörliga tillägg på livräntorna nu inte framträdde lika starkt som tidigare. Därtill komme, att motsvarande problem inom pensionsförsäkringens område — nämligen frågan om en automatisk anpassning av pensionsförmånerna efter den allmänna inkomstutvecklingen — f. n. prövades av den utredning som hade att utarbeta slutligt förslag till allmän pensionsförsäkring. Övervägande skäl talade därför för att frågan om indexreglering av livräntor enligt YFL finge anstå tills nämnda utredningsförslag föreläge.

Emellertid har riksförsäkringsanstalten utarbetat ett förslag till omreglering av äldre ersättningar, nämligen sådana som utgår på grund av obligatorisk försäkring enligt OL och YL för andra fall än skada i arbete för statens räkning. Förslaget syftar till att ersättningsnivåerna i skälig mån skall

anpassas efter löneutvecklingen, sådan denna har kommit till uttryck i de förutnämnda, av riks försäkringsanstalten framräknade medelarbeitsförtjänsterna för invalider.¹ Viss hänsyn har därjämte tagits till den höjning av livräntornas storlek i förhållande till den skadades arbetsförtjänst, som genom ändring i OL år 1948 skedde för svårare skadefall, vilka inträffade efter detta år. På grundval härav föreslås, att livräntor till följd av skadefall, som inträffat under åren 1918—1950 och medfört nedsättning av arbetsförmågan med minst 30 procent, omräknas efter en tabell vilken för de olika invaliditetsgraderna anger livräntans årsbelopp för varje hundratal kronor av den skadades enligt 9 § OL beräknade årliga arbetsförtjänst. Tabellen upptar fyra kolumner med olika belopp för fall från tidsperioderna 1918—1936, 1937—1941, januari 1942—juni 1946 och juli 1946—december 1950, vilka belopp har framkommit främst efter lyftning av medelarbeitsförtjänsterna under varje period till 6 000 kronor. För helinvalider från de olika perioderna innebär förslaget uppräknningar av de ursprungliga livräntorna med följande procenttal, nämligen 245, 200, 132,5 resp. 87,5 (beträffande 1949 och 1950 36,4). En del modifieringar föreslås dock för vissa livräntor, som omfattas av tabellen, och särskilda regler förordas bl. a. för äldre skadefall där arbetsförmågan nedsatts med 20 men ej 30 procent. Beträffande omreglering av makelivräntor skall enligt förslaget samma beräkningsgrunder användas som för livräntor vid 40 procents invaliditet. Omregleringsbestämmelserna avser endast ersättningar för tid innan ersättningstagaren fyllt 67 år.

Årskostnaden för ersättningshöjningarna beräknas till drygt 8 milj. kronor. Beträffande finansieringen anser riks försäkringsanstalten (majoriteten) i princip, att kostnaderna bör bäras av försäkringstagarna, d. v. s. arbetsgivarna. En minoritet inom anstalten, bestående av fyra ledamöter, anser av principiella skäl, att kostnaderna för ersättningsförbättringarna liksom för hittillsvarande ersättningstillägg bör helt bestridas av statsmedel. Med hänsyn till att staten påtagit sig kostnaderna för de nuvarande ersättningstilläggen, vilka i vad de angår tillägg till ersättningar enligt OL och YL utgör ca 4 milj. kronor årligen, finner anstalten (majoriteten) det emellertid rimligt, att kostnaderna för den föreslagna omregleringen bestrides av staten och försäkringen med hälften vardera.

Departementspromemorian

Såsom inledningsvis anförts har riks försäkringsanstaltens förslag överarbetats inom socialdepartementet, varefter en promemoria upprättats i ämnet. I promemorian konstateras till en början, att tre olika spörsmål föreligger till bedömning, nämligen *dels* frågan om att göra det i YFL fastställda maximibeloppet för den årliga arbetsförtjänstens beräkning (och därmed maximibeloppet för ersättningsunderlaget för invaliditetsersättningar) variabelt med ändringar i levnadskostnads- eller lönenivån, *dels* frågan om att införa ett system med rörliga tillägg till livräntor enligt nämnda lag och

¹ Se på sid. 11 intagen tabell, kolumn e.

dels frågan om en uppräknig av livräntor enligt den äldre olycksfallsförsäkringslagstiftningen. De båda förstnämnda frågorna hade, framhålls det, så intimt samband med varandra, att de borde lösas i ett sammanhang. Den sistnämnda frågan hade visserligen ett nära samband med de båda övriga, men intet hinder syntes föreligga att — såsom hittills — tills vidare lösa den ensam.

Beträffande de båda förstnämnda frågorna, som sålunda avser en indexreglering inom den nuvarande yrkesskadeförsäkringen, uttalas i promemorian.

Enligt OL utgör maximibeloppet för den årliga arbetsförtjänstens beräkning 7 200 kr. I YFL har beloppet höjts till 15 000 kr., vilket belopp såsom ersättningsunderlag för framför allt invaliditetsersättningarna enligt särskilda regler reduceras till 12 000 kr. Beloppet 15 000 kr. har valts med hänsyn till att enligt de för den nya samordnade sjukförsäkringen och yrkesskadeförsäkringen fastställda sjukpenningsskalorna med gemensam klassindelning den högsta sjukpenningklassen omfattar försäkrade med arbetsförtjänster om minst 14 000 kr. om året. Göres maximibeloppet inom yrkesskadeförsäkringen rörligt, bör följaktligen även sjukförsäkringens sjukpenningsskala anpassas härefter. Det rör sig alltså om ett vittomfattande problem. Ett betydande utrymme för rörliga tillägg å livräntor enligt OL och även för vissa tillägg å livräntor enligt YFL torde emellertid finnas under det tak, som bildas av de i YFL fastställda maximibeloppen. Enligt vad föredragande departementschefen anförde i yrkesskadepropositionen (nr 60/1954 s. 136) syntes i rådande läge efter maximibeloppets höjning till 15 000 kr. något behov av en automatisk indexreglering inom yrkesskadeförsäkringen knappast föreligga.

Sedan departementschefens uttalande gjordes har, framhålls vidare i promemorian, inte inträffat några omständigheter som motiverar en annan bedömning. Riksförsäkringsanstalten hade inte heller ansett sig böra framlägga något förslag till lagstiftning om sådan indexreglering av maximigräns eller livräntor enligt YFL. På grund av vad sålunda anförts förordas, att med ifrågavarande spörsmål får anstå tills vidare.

Härefter behandlas i promemorian frågan om uppräknig av äldre livräntor, d. v. s. livräntor enligt den lagstiftning, som den 1 januari 1955 avlösts av YFL. I likhet med vad riksförsäkringsanstalten gjort i sitt i det föregående berörda förslag upptages endast frågan om omreglering av ersättning på grund av obligatorisk försäkring enligt OL och YL för andra fall än skada i arbete för statens räkning.

I promemorian anføres, att nära nog allmän enighet torde råda om det motiverade i att yrkesskadade får en sådan ersättning för den genom den reducerade eller förlorade arbetsförmågan minskade eller bortfallna arbetsförtjänsten, att den framstår såsom rimlig även vid ändrade ekonomiska förhållanden för arbetstagarna i övrigt. Beträffande metoden för omreglering av äldre livräntor uttalas, att det inte kan anses lämpligt att söka åstadkomma en önskvärd uppräknig genom att — såsom skedde år 1953 — öka procentalen för tilläggen enligt 1950 års förordning om ersättningstillägg. Procentalen för tilläggen skulle nämligen få höjas så

betydligt, att differenserna mellan fall vid gränserna bleve alltför stora. Årsgruppsindelningen korresponderade vidare mycket illa med de aktuella arbetsförtjänsterna, vilket skulle leda till mycket ojämna resultat av procenttilläggen. En ny metod borde därför sökas.

Yrkesskadelivräntornas funktion är, framhålles det, att utgöra skälig kompensation för förlorad arbetsförtjänst till följd av skadan. Teoretiskt skulle det därför vara riktigast att utmäta ersättningen i förhållande till den inkomstminskning, som skadan faktiskt visade sig ha medfört för vederbörande skadade under olika tider. Ett sådant system vore emellertid inte möjligt att genomföra i praktiken. Vad som utgör »skälig kompensation» borde emellertid i möjlig mån ses i relation till vad arbetstagarna inom den skadades yrke vid envar tid efter olycksfallet kunde förskaffa sig i arbetsförtjänst. Man borde fråga sig, vilken ersättning vederbörande skulle ha fått, om skadan ådragits nu i stället för vid den tidigare tidpunkten. Någon fullständig individuell rättvisa kunde naturligtvis inte åstadkommas. Det måste emellertid vara fullt rimligt och i överensstämmelse med försäkringens syfte, att alla invalider i medelarbeitsförtjänstläge vid samma invaliditet finge samma livränta oberoende av när skadan inträffat. Det faktiska medelarbeitsförtjänstläge som rått under vart och ett av tidigare år kunde lämpligen bestämmas med ledning av de i riksförsäkringsanstaltens yrkesskadestatistik årligen framräknade medelbeloppen av invalidernas enligt 9 § OL fastställda arbetsförtjänster. Livräntans storlek skulle fastställas med hänsyn till vad som utginge vid skadefall, som inträffat under senare tid. Det enklaste vore givetvis, att alla med samma invaliditet finge samma livränta. Detta skulle emellertid direkt strida mot de ersättningsprinciper på vilka såväl OL som YFL och sjukförsäkringslagen byggde. De invalider, vilkas årliga arbetsförtjänst låg över resp. under medelarbeitsförtjänsten, borde i stället få livränta efter proportionellt högre resp. lägre belopp än livräntetagare med medelarbeitsförtjänsten.

Vid godkännande av det anförda — heter det vidare i promemorian — borde statsmakterna fastställa den »önskade medelarbeitsförtjänsten», d. v. s. den arbetsförtjänst i förhållande till vilken äldre livräntor skall omregleras. Beträffande den ersättningsnivå, som sålunda skulle fastställas, framhålles, att viss försiktighet borde iakttagas vid bestämmandet av den önskade medelarbeitsförtjänsten bl. a. med hänsyn till kostnaderna och möjligheten att på ett senare stadium åstadkomma en närmare samordning med folkpensioneringen. Härom anföres vidare.

Medelarbeitsförtjänsten för invalider genom yrkesskada under ett vart av åren 1952, 1953 och 1954 föreligger inte uträknad och kan i vart fall beträffande år 1954 inte beräknas ännu på länge. Av tillgängligt material framgår emellertid att maximibeloppet 7 200 kr. fått en allt större betydelse som gräns. Denna gräns höjes kraftigt genom YFL. Det är uppenbart, att livräntorna i anledning av skador under de senaste åren i åtskilliga fall skulle ha blivit avsevärt högre om YFL:s regler gällt. En individuell omprövning med tillämpning av YFL:s regler torde dock redan av praktiska skäl vara utesluten. En viss höjning av livräntor enligt OL på grund av skador även

under de senaste åren synes emellertid motiverad. Denna synes lämpligen kunna åstadkommas genom att medelarbetsförtjänsterna fastställas så, att taket 7 200 kr. höjes med 10 procent.

På grund av vad sålunda anförts föreslås, att den faktiska medelarbetsförtjänsten för åren 1952—1954 presumeras utgöra 6 000 kr. och att som önskad medelarbetsförtjänst för skador under åren 1918—1954 fastställas 6 600 kr. Vid ändrade ekonomiska förhållanden i framtiden kunde ersättningsnivån i dessa fall förskjutats genom en ändring av beloppet 6 600 kr. i stället för genom ändring av ett stort antal procenttal såsom vid 1953 års ändring av 1950 års förordning. De faktiska medelarbetsförtjänsterna under åren 1918—1951 föreslås fastställda till de av riksförsäkringsanstalten för dessa år framräknade medelarbetsförtjänsterna för invalider¹, jämkade uppåt till närmaste hundratal kronor. De individuella faktiska arbetsförtjänsterna skall först jämkas uppåt på samma sätt och därefter omräknas i proportion till medelarbetsförtjänsten. Reglernas verkningar belyses genom några exempel på skadefall från år 1918 (då medelarbetsförtjänsten för invaliderna utgjorde 1 582 kronor). Om den skadades egen arbetsförtjänst var 1 582 kronor, höjes detta belopp till 6 600 kronor; om hans arbetsförtjänst var exempelvis 1 360 kronor höjes detta belopp till $\left(\frac{1\,400 \times 6\,600}{1\,600} =\right)$ 5 775 kronor; om arbetsförtjänsten var exempelvis 1 790 kronor, höjes den till $\left(\frac{1\,800 \times 6\,600}{1\,600} =\right)$ 7 425 kronor.

Då de föreslagna reglerna i vissa äldre fall skulle kunna medföra en uppräkning av arbetsförtjänsten, som överstiger den högsta som kan komma i fråga för fall från senare år, föreslås en maximeringsregel av innebörd att den årliga arbetsförtjänsten inte får räknas upp till högre belopp än

$$\left(\frac{7\,200 \times 6\,600}{6\,000} =\right) 7\,920 \text{ kronor.}$$

För att det uppställda syftet med omregleringen skall vinnas bör, anföras vidare i promemorian, YFL:s regler om kompensationsgradens storlek för invalider och om ersättningsunderlag appliceras på den uppräknade årliga arbetsförtjänsten (innebärande bl. a. tillämpning av den s. k. 11/12-regeln på skadefall med högre invaliditetsgrader från tiden före 1949, vilka genom livräntan fått 2/3 kompensation). Vissa undantag syntes dock böra komma ifråga härvidlag. Frågan gällde främst undantagande av vissa åldersgrupper och vissa lägre invaliditeter från omregleringen. Sådana begränsningar vore av synnerligen stor betydelse ur kostnadssynpunkt.

I fråga om uppställande av en övre åldersgräns för rätt till förhöjd ersättning anföres.

Att ersättningstilläggen hittills förbehållits ersättningstagare under 67 år (frånsett vissa övergångsvis kvarstående dyrtidstillägg) sammanhänger med att invalidlivräntorna numera utgå efter olika grunder före och efter 67 års ålder. Enligt de fr. o. m. år 1949 gällande bestämmelserna i OL ned-

¹ Se på sid. 11 intagen tabell, kolumn e.

sättes exempelvis livräntan till helinvald vid 67 års ålder från 11/12 till 2/3 av den årliga arbetsförtjänsten. Enligt YFL komma samtliga invalidlivräntor att nedsättas med 1/4 vid 67 års ålder, och samma nedsättning har införts i fråga om makelivräntor m. m.

Det framhålles, att tillräckliga skäl inte synes föreligga att låta den föreslagna omregleringen gälla även för tid efter det rätten till allmän ålderspension inträtt. Därför förordas, att den för ersättningstilläggen gällande 67-årsgränsen bibehålles. Dock syntes den nuvarande regeln om 20 procents dyrtidstillägg i skadefall, som inträffat före år 1941, böra kvarstå.

Vidare diskuteras, huruvida omregleringen bör omfatta livräntetagare med lägre invaliditetsgrad än 30 procent. Den nuvarande gränsen ginge vid 30 procent; i fyra femtedelar av invaliditetsfallen enligt OL vore den först bestämda invaliditetsgraden lägre än 30 procent och i över hälften av fallen lägre än 20 procent. Den ekonomiska invaliditeten vid de lägre invaliditetsgraderna låge enligt verkställda utredningar genomsnittligt långt under den beräknade. I fortsättningen anföres.

Vid en på sin tid verkställd undersökning beträffande fall från åren 1943—1944 hade ingen som helst ekonomisk invaliditet framkommit för 3/4 av fallen med 10—14 procents beräknad invaliditet, nära 2/3 av fallen med 15—18 procents invaliditet, nära 6/10 av fallen med 20—25 procents invaliditet och åtskilliga fall med högre beräknad invaliditet.

Starka skäl tala sålunda för bibehållande av 30-procentsgränsen. Att tillämpa uppräkningsen av årliga arbetsförtjänsten samt YFL:s regler om kompensationsgraden å alla invaliditetsgrader framstår även som helt omotiverat. Däremot synes en kompromiss väl kunna övervägas. Dennas syfte skulle vara att minska den stora skillnad i ersättningen mellan den lägsta invaliditetsgrad, som omfattas av omregleringen, och den närmast därunder använda.

En rimlig kompromiss synes vara — anföres vidare — att gränsen flyttas från 30 till 20 procent men att för fallen under 30 procent tillämpas den s. k. 11/12-regeln i stället för den s. k. 2/3-regeln; den enligt OL — efter lagändring år 1948 — och enligt YFL för invaliditetsgrader om minst 30 procent tillämpade 11/12-regeln gäve nämligen vid invaliditetsgrader under 25 procent en lägre kompensation än den där eljest gällande 2/3-regeln.

Beträffande efterlevandelivräntor föreslås, att makelivräntorna omregleras genom uppräkningsen av arbetsförtjänsten i förut angiven utsträckning och att YFL:s regel om kompensationsgradens storlek tillämpas (1/3 av arbetsförtjänsten). Till andra efterlevande än make, nämligen föräldrar och barn, lämnades nu ersättningstillägg — med 20 procent — endast om skadan inträffat före den 1 januari 1941. I fråga om föräldrar framhålles, att — framför allt med hänsyn till folkpensioneringen — anledning till en förmånligare omräkning torde saknas. Oförändrad regel föreslås därför för deras del. Beträffande barnen syntes det däremot ligga närmast till hands att i nu förevarande hänseende jämställa dem med make (varigenom livräntan i regel skulle utgöra 1/6 av den uppräknade arbetsförtjänsten). I promemorian föreslås, att så sker.

De i promemorian framförda förslagen leder till att helinvalider i medelarbetsförtjänstläget får en livränta före 67 år av 6 050 kronor oberoende av när skadan inträffat; till änka efter skadad med en årsinkomst motsvarande medelarbetsförtjänsten skulle utgå 2 200 kronor och till barn 1 100 kronor.

Beträffande den som erhåller sjukpenning enligt OL föreslås, att sjukpenning jämte eventuellt barntillägg skall utgå enligt YFL:s bestämmelser, sedan arbetsförtjänsten uppräknats på det sätt som föreslagits för beräkning av livränta.

Kostnaderna för den föreslagna omregleringen uppskattas i promemorian preliminärt — i avvaktan på en från riksförsäkringsanstalten infordrad kostnadsberäkning — till omkring 15 milj. kronor.

Beträffande finansieringen av de av omregleringen av grundersättningarna föranledda kostnaderna erinras till en början om de motiv, som riksförsäkringsanstalten framförde år 1953 för att en indexreglering av livräntor efter allmänna lönenivån borde finansieras av försäkringen. Riksförsäkringsanstalten anknöt därvid till den tidigare förda diskussionen om finansieringen av dyrtids- och ersättningstilläggen och anförde i huvudsak följande.

Inte blott själva livräntorna till yrkesskadade utan även sådana dyrtidstillägg, som kunde bestämmas därå, avsåge att utgöra viss kompensation för bortfall genom skadorna av avlöning med eventuellt dyrtidstillägg. Intet avgörande skäl funnes att för dyrtidstillägg å livräntor genombryta principen om att förmåner inom yrkesskadeförsäkringen bestridas av densamma. Detta gällde också beträffande ersättningstilläggen. Men för dessa tillkomme, att de vore föranledda dels av vidtagna förbättringar i ersättningsgrunderna för nya fall, dels ock av jämväl sådana förskjutningar i allmänna lönenivån, som berodde på andra omständigheter än levnadskostnadsstegringen. Inom yrkesskadeförsäkringen tillämpades det försäkringssystemet, att ett visst års försäkringstagare skulle för det året påföras avgifter till så stort belopp, att härigenom full täckning erhöles för kostnaderna för under året inträffade skadefall, inberäknat kapitalvärden för livräntor. Det hade gjorts gällande, att det därför vore principiellt oriktigt, att framdeles tillkommande försäkringstagare finge deltaga i kostnaderna för dyrtids- eller ersättningstillägg i dessa skadefall, samt att med hänsyn härtill sistberörda kostnader borde åvila statsverket. Riksförsäkringsanstalten hyste emellertid den uppfattningen, att arbetsgivarna i sin egenskap av försäkringens bärare vore att betrakta som en kollektiv enhet och att följaktligen växlingarna i arbetsgivarbeståndet ej rimligen måste få den verkan, att kostnaderna för de yrkesskadade lagligen tillerkända tillägg å förut bestämda livräntor skulle överföras från försäkringen till staten. De framförda synpunkterna på frågan om bestridande av kostnaderna för dyrtids- och ersättningstillägg å livräntor till yrkesskadade ägde enligt anstaltens mening full och kanske ännu mera framträdande giltighet vid en indexreglering av dylika livräntor efter allmänna lönenivån.

I anslutning härtill anföres i promemorian.

Riksförsäkringsanstaltens i 1953 års förslag framförda motiv för en av försäkringen finansierad indexreglering av livräntor efter allmänna lönenivån synes ha än större styrka i fråga om den här förordade omregleringen.

Med den ovan anförda argumenteringen för och föreslagna utformningen av omregleringen synes vidare bäst rimma en finansiering via försäkringen.

Att de hittillsvarande såsom provisoriska betraktade dyrtidstilläggen och ersättningstilläggen bekostats med statsmedel kan icke anses utgöra avgörande skäl för att staten skall svara även för den nu föreslagna mera definitiva lösningen. Om livräntebeloppen från början varit indexreglerade, hade väl tvekan inte kunnat råda därom, att även indextilläggen skulle finansierats genom avgifter av arbetsgivarna/försäkringstagarna. Det måste då bli frågan om varje års arbetsgivare som ett kollektiv. Redan av praktiska skäl är det uteslutet att retroaktivt förhöja avgifterna för vederbörande skadades arbetsgivare vid den tidpunkt då skadan inträffade. Dessa arbetsgivare kanske inte ens längre finnas till. Såsom närmare kommer att utvecklas i det följande böra varje års utgifter för de genom omregleringen av grundersättningarna ökade kostnaderna täckas av avgifter för det året. Godkänner man en indexreglering för nya fall med finansiering genom försäkringen, innebär detta att den som blir arbetsgivare t. ex. år 1970 skall vara med och bekosta indextillägg under år 1970 i anledning av skador t. ex. år 1956. Det kan då icke heller anses vara felaktigt att 1956 års arbetsgivare skola stå kostnaderna för 1956 års utgifter för den ovan föreslagna uppräknningen av livräntorna för skador t. ex. år 1940.

Under hänvisning till vad sålunda anförts förordas, att kostnaderna för den i promemorian föreslagna omregleringen av livräntor enligt OL och YL lägges på arbetsgivarna, d. v. s. de försäkringspliktiga enligt YFL. Eftersom de som skadats i statens tjänst inte medtagits i det i promemorian framlagda förslaget till omreglering, borde staten som arbetsgivare undantagas från skyldigheten att delta i kostnaderna för denna omreglering. Staten borde i gengäld själv stå kostnaderna för en motsvarande omreglering av ersättningarna i anledning av skador i statens tjänst.

I fråga om ordningen för finansieringen erinras i promemorian om att försäkringstagarna enligt det inom yrkesskadeförsäkringen tillämpade avgiftssystemet varje år påföres avgifter, som beräknas täcka kostnaderna för de under året inträffande skadefallen, inberäknat kapitalvärden för livräntor. En finansiering av omregleringen inom försäkringens ram borde emellertid lämpligen ordnas så, att kostnaderna för omregleringen årligen fördelades på försäkringstagarna. Att låta varje försäkringsinrättning stå kostnaden för omregleringen av de ersättningar, för vilka inrättningen hade att svara, borde icke ifrågakomma. En sådan anordning skulle nämligen leda till att inrättningar med ett förhållandevis stort livräntebestand — sett i relation till beståndet av försäkringar — skulle få belasta sina försäkringstagare med större tilläggskostnader än övriga inrättningar. Det skulle då kunna bli fördelaktigt för arbetsgivarna att söka sig till en inrättning med litet livräntebestand. Den lämpligaste anordningen för en finansiering av omregleringen inom försäkringens ram torde därför vara att de på varje år belöpande tilläggskostnaderna täcktes genom procentuella avgiftstillägg. Av praktiska skäl borde tilläggen beräknas på sammanlagda beloppen av de i 38—39 §§ YFL stadgade avgifterna. Avgiftstilläggen bleve sålunda proportionella mot nämnda avgifter. Närmare föreskrifter om tilläggens beräkning borde få meddelas av Kungl. Maj:t i administrativ ordning.

Omregleringen föreslås genomförd fr. o. m. den 1 januari 1956.

Remissyttranden över departementspromemorian

Över departementspromemorian har remissyttranden avgivits av statskontoret, försäkringsrådet, riksförsäkringsanstalten, försäkringsinspektionen, pensionsstyrelsen, socialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, telestyrelsen, generalpoststyrelsen, domänstyrelsen, Socialförsäkringsbolagens förening, Folksam, Svenska personalpensionskassan, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Svenska arbetsgivareföreningen, Handelns arbetsgivareorganisation, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation, Svenska landskommunernas förbund och Svenska stadsförbundet.

Den i promemorian intagna ståndpunkten att frågan om en indexreglering inom den nuvarande yrkesskadeförsäkringen bör anstå tills vidare har av det stora flertalet remissorgan lämnats utan erinran. *Försäkringsrådet*, *socialstyrelsen*, *domänstyrelsen*, *TCO* och *LO* understryker dock, att frågan bör prövas ytterligare. Sistnämnda organisation yttrar.

De skäl som riksförsäkringsanstalten 1953 anförde för ett indexsystem är så vägande att frågan om inrättande av ett sådant system icke bör avföras såsom inaktuell. De motiv som departementschefen 1954 anförde mot att systemet utreddes — förtjänstmaximums höjning — kan visserligen just i dagens läge accepteras i vad angår de nya skadefall, där ersättningarna kan fastställas på grundval av den nya yrkesskadelagens regler, men de synes icke äga giltighet i förevarande sammanhang, där de nya reglerna om maximum icke är att tillämpa. Det är visserligen möjligt att vid ändrade ekonomiska förhållanden i framtiden förskjuta ersättningsnivån i de äldre skadefallen genom en ändring av den normerande (»önskade») medelarbetsförtjänsten, men även dylika förskjutningar får karaktären av sådana tillfällighetsarrangemang, som riksförsäkringsanstalten 1953 ansåg att man borde söka komma bort ifrån och avlösa med ett fast indexsystem. *LO* får sålunda hemställa att riksförsäkringsanstalten får i uppdrag att fullfölja utredningen om automatisk indexreglering.

Behovet av en ytterligare — mer eller mindre långtgående — förbättring av äldre livräntor har allmänt vitsordats i remissyttrandena.

Beträffande den allmänna inställningen i yttrandena må nämnas, att en i allt väsentligt positiv hållning till de i promemorian framförda förslagen rörande uppräknigen intagits av bl. a. *statskontoret*, *försäkringsrådet* (majoriteten), *pensionsstyrelsen*, *järnvägsstyrelsen*, *vattenfallsstyrelsen*, *telestyrelsen*, *generalpoststyrelsen*, *LO*, *TCO* och *Svenska stadsförbundet*.

Kritik i olika avseenden mot promemorian har framförts främst av *riksförsäkringsanstalten*, *Svenska arbetsgivareföreningen* och *Handelns arbetsgivareorganisation* samt av *Socialförsäkringsbolagens förening* med instämmande av *Svenska försäkringsbolags riksförbund*.

Försäkringsinspektionen har anlagt mera allmänna synpunkter på frågan om uppräknig av yrkesskadelivräntorna. Inspektionen anför bl. a.

Det är att märka, att i flertalet andra fall icke gäller, att invalid- och efterlevelselivräntor i efterhand blir justerade med hänsyn till sådana faktorer som penningvärdesförändringarna eller höjningar i realinkomstnivån. Och det sociala behovet av sådana efterhandsjusteringar kan ofta vara detsamma oberoende av om skadan vållats i arbetet eller ej. Det kan ur vissa synpunkter te sig svårare att försvara, att skadeplatsens karaktär skall vara avgörande, ju mer man genom sårordningar höjer standarden i fråga om de ersättningar, som är hänförliga till en »skadeplatskategori» utan att göra något motsvarande beträffande de ersättningar som utgår för skador tillhörande andra kategorier. En anordning i enlighet med departementsförslaget kan sålunda stimulera till krav på förbättringar för vissa andra kategorier. Dess »prejudikatsbildande» verkan torde därför i längden knappast inskränka sig därtill, att — vilket även det är betydelsefullt — ytterligare justeringar i »gamla» livräntor tillhörande yrkesskadeförsäkringen kommer att påfordras alltefter som realinkomstnivån stiger.

Det är visserligen sant, att yrkesskadeförsäkringen i viss mån intar en särställning. Det gäller här en obligatorisk försäkring, för vilken samhället tagit ett särskilt ansvar. En liknande ställning intar emellertid också en annan obligatorisk försäkringsgren av stor och snabbt växande betydelse, nämligen trafikförsäkringen. På detta område har dock hittills icke företagits eller föreslagits någon justering av utgående livräntor ens efter penningvärdets fall. Man torde emellertid få räkna med att nyss anförda resonemang om den föreslagna anordningens »prejudikatsbildande» verkan efterhand kan komma att återopas i detta fall. — — —

Vad gäller trafikförsäkringen bör här tillfogas, att den relativa frekvensen av »äldre» livräntor i detta fall ännu så länge säkerligen är vida lägre än inom yrkesskadeförsäkringen. Härtill kommer, att vid bestämmande av livräntor icke tillämpas sådana maximeringar, som förekommer inom yrkesskadeförsäkringen. Rent kvantitativt synes sålunda behovet av motsvarande anordningar på detta område åtminstone tills vidare vara märkbart mindre. Det må till sist erinras om att redan nuvarande ordning och ännu mer riksförsäkringsanstaltens förslag innebär ett godtagande av att sårordningar får träffas speciellt inom yrkesskadeförsäkringen.

Den föreslagna metoden för omregleringen har accepterats i flertalet yttranden. Från några håll har dock riktats kritik häremot. *Svenska arbetsgivareföreningen* yttrar.

Föreningen anser, att det ur principiell synpunkt med skäl kan ifrågasättas, huruvida en person, som på grund av yrkesskada tvingats lämna produktiv verksamhet, i och för sig bör bli delaktig av den reala standardförbättring, vartill han icke varit i stånd att direkt bidra. Ur denna synpunkt är det sålunda i hög grad tveksamt om uppräknigen av ifrågavarande olycksfallsersättningar m. m. bör på sätt som i såväl departementspromemorian som riksförsäkringsanstaltens utredning föreslagits, grundas på medelarbetsförtjänster, framräknade på basis av de årsförtjänster, som utgjort beräkningsunderlag för livräntorna. Lämpligare vore att enligt samma principiella metod, som hittills kommit till användning, förbättra livräntetagarernas ställning genom procentuell uppräknig av livräntornas belopp, utan anknytning till begreppet »medelarbetsförtjänst».

Skulle likväl ett system för omregleringen, grundat på medelarbetsförtjänsterna enligt riksförsäkringsanstaltens statistik, närmare övervägas, avstyrker dock föreningen bestämt, att departementspromemorians förslag lägges till grund för lagstiftning. I jämförelse med promemorieförslaget syntes — fortsätter föreningen — riksförsäkringsanstaltens omregleringsförslag avgjort vara att föredraga, då detta innebure en socialt fullt tillfredsställande förbättring av livräntorna och förefölle mindre komplicerat samt därtill vore mindre kostnadskrävande.

Handelns arbetsgivareorganisation uttalar, att en skälig, ytterligare uppräknings bör ske enligt samma principer som hittills.

Riksförsäkringsanstalten föredrar den av anstalten tidigare föreslagna tabellmetoden framför det i promemorian förordade systemet, vilket betecknas som svårbegripligt för den enskilde och administrativt i hög grad omständligt. Det vore inte möjligt att med de ur yrkesskadestatistiken framräknade medelarbetsförtjänsterna såsom rättesnöre åstadkomma någon fullständig individuell rättvisa vid en omreglering av de äldre livräntorna. Löneutvecklingen efter OL:s ikraftträdande hade varit mycket olika inom olika yrkesområden. Vidare kunde det inte anses påkallat att komplicera omregleringen genom att låta obetydliga ändringar i medelarbetsförtjänsten mellan olika år inverka på ersättningsförbättringarnas relativa storlek i de olika fallen.

Socialförsäkringsbolagens förening yttrar bl. a.

De medelarbetsförtjänster, som framräknats på grundval av livräntematerialet, representera starkt schematiska värden. Det kan då icke vara riktigt att fastställa medelarbetsförtjänster för så korta perioder som de i departementsförslaget angivna. Förslaget ger sken av rättvisa men medför i praktiken i många fall orättvisa resultat. I ögonenfallande är den skillnad, som där förekommer mellan medelarbetsförtjänsten för två på varandra följande år i de fall då för det senare året höjning av lagens inkomstmaximum inträtt. För livräntetagare med lika årlig arbetsförtjänst under sådana år måste skillnaden mellan de omreglerade livräntorna te sig sakligt omotiverad. Föreningen förordar därför den schematisering, som de av riksförsäkringsanstalten föreslagna längre tidsperioderna innebär.

Socialstyrelsen har diskuterat möjligheterna att hämta medelarbetsförtjänsten ur den officiella lönestatistiken, som i så fall måste särskilt bearbetas för ändamålet. Styrelsen anför fortsättningsvis.

Denna metod kräver emellertid ett tidsödande arbete, och det är även osäkert huruvida fullt tillförlitliga resultat kunna vinnas på denna väg. Med hänsyn härtill vill styrelsen icke motsätta sig att den i departementspromemorian föreslagna metoden lägges till grund för uppräknings av de äldre livräntorna. Emellertid bör frågan om medelarbetsförtjänsten för åren 1952—1954 liksom problemet rörande medelarbetsförtjänsten vid lagens ikraftträdande omprövas.

Folksam finner riksförsäkringsanstaltens system enklare och mera lättförståeligt än det i promemorian föreslagna, varemot *försäkringsinspektionen* (majoriteten) anför, att det senare inte kan anses särskilt svårfattligt för allmänheten, eftersom principen att ersättningarna inte skall variera med skadeåret dock vore en enkel princip.

Några remissorgan har förordat större restriktivitet vid fastställande av ersättningsnivån.

Statskontoret anför bl. a.

Då ställning icke ansetts böra tagas vare sig till frågan, huruvida det fastställda maximibeloppet för arbetsförtjänstens beräkning enligt 1954 års yrkesskadeförsäkringslag bör göras variabelt, eller till spörsmålet om införande av ett system med rörliga tillägg till livräntor enligt nämnda lag, torde prejudicerande verkningar vid en framtida reglering av dessa förhållanden kunna befaras uppkomma, därest i det närmaste full kompensation medges vid den här avsedda omregleringen. En proportionellt lika stor uppräknig av såväl äldre som yngre livräntor läser, såvitt statskontoret kan finna, icke vara påkallad, då »äldre» livräntetagare — i allt fall änkor och andra än helinvalider — torde ha haft möjligheter att bättre än »yngre» livräntetagare anpassa försörjningen efter sin arbetsförmåga och den erhållna gottgörelsen. Erinras må även att enligt kommunalskattelagen den del av livräntan, som blir föremål för beskattning, är mindre ju äldre livräntetagaren är. Det synes icke heller vara önskvärt, att uppräknigen av livräntorna skall medföra en allför stor skillnad mellan vad som skall utgå till ersättningstagaren före och efter 67 års ålder, framför allt icke för dem, som vid omregleringens ikraftträdande endast ha några år kvar till denna ålder.

Ämbetsverket föreslår, att det belopp — 6 600 kronor — till vilket medelarbetsförtjänsterna skall höjas, differentieras så, att detta belopp bestämmas till förslagsvis 5 000 kronor för uppräknig av livräntor på grund av skada under åren 1918—1941, 6 000 kronor under åren 1942—1950 och 6 600 kronor under åren 1951—1954.

Riksförsäkringsanstalten anser av skäl, som delvis sammanfaller med de av statskontoret anförda, att omregleringen inte bör drivas så långt som i promemorian föreslagits. Anstalten har såsom ett alternativ till sin förut föreslagna omregleringstabell utarbetat en ny tabell, där ytterligare förbättringar införts vid högre grader av partiell invaliditet.

Även *Svenska landskommunernas förbund* och *försäkringsinspektionen* anser viss försiktighet motiverad vid ersättningsnivåns bestämmande. Inspektionen påpekar också, att ett förverkligande av det föreliggande promemoriaförslaget måste förutsätta, att även beskattningsreglerna ändras. På grund av de speciella och efter förmånstagarnas ålder stigande skattelättnader som nu utginge skulle resultatet eljest bli, att äldre ersättningstagare kunde få högre nettointkomst än yngre.

Beträffande den föreslagna åldersgränsen för ersättningstagare som skall omfattas av omregleringen yttrar *LO*.

Omregleringen är begränsad att gälla intill dess den skadade fyller 67 år. Beaktar man den avsevärda standardförbättring förslaget betyder — en 75 %-livränta för en 1918 skadad höjes exempelvis från 1 600 till 4 400 kr. — anser *LO* att undantaget för åldersgruppen över 67 år bör omprövas. Det bör i första hand övervägas att generellt tillämpa samma regel som enligt yrkesskadelagen gäller för grundlivränta och som innebär att denna fr. o. m. 67 års ålder nedsättes med 1/4. I varje fall bör en sådan regel ges tillämpning på de svårare invaliditetsfallen, t. ex. 50—100 %.

Liknande synpunkter anføres av *TCO*.

Förslaget att även livräntor som utgår vid lägre invaliditetsgrad än 30 procent skall uppräknas — såframt invaliditeten utgör minst 20 procent — har tillstyrkts eller lämnats utan erinran i drygt hälften av remissyttrandena.

Statskontoret, riksförsäkringsanstalten, försäkringsinspektionen, järnvägsstyrelsen, Socialförsäkringsbolagens förening, Folksam, Svenska arbetsgivareföreningen och Handels arbetsgivareorganisation avstyrker emellertid promemorieförslaget i denna del under hänvisning till att en medicinsk invaliditet av ifrågavarande storlek inte brukar medföra större ekonomisk invaliditet.

Pensionsstyrelsen, som likaledes avstyrker förslaget, pekar dessutom på det betydligt ökade administrativa arbete som dess genomförande skulle föranleda även för folkpensioneringens del genom omprövning i viss omfattning av folkpensioner. Styrelsen framhåller även, att den omständigheten, att äldre livräntetagare med 20—29 % invaliditet erhåller livsvariga livräntor, låt vara med lägre årsbelopp än som utgår enligt yrkesskadeförsäkringslagen, ur vissa synpunkter i och för sig framstår som skälig ersättning, särskilt vid jämförelse med vad som gäller i våra nordiska grannländer, där ersättningen vid lägre invaliditetsgrader i regel utgår i form av ett engångsbelopp.

Vad beträffar efterlevandelivräntorna ifrågasätter *LO* om det finns skäl att från omregleringen undantaga livräntor till föräldrar. Så restriktivt som hitintills reglerna om dylik livränta tillämpats — både i fråga om själva rätten till ersättning och i fråga om dennas belopp — syntes det inte rimligt att uppställa detta, från finansieringssynpunkt skäligen betydelselösa undantag.

De i promemorian föreslagna reglerna för omreglering av sjukpenning har allmänt godtagits i remissyttrandena.

Förslaget att finansieringen av livränteförbättringarna skall åvila försäkringstagarna — d. v. s. arbetsgivarna — har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av flertalet remissorgan, däribland *statskontoret, försäkringsrådet* (majoriteten), *pensionsstyrelsen* och *Svenska stadsförbundet*. *Riksförsäkringsanstalten* (majoriteten) konstaterar, att promemorieförslaget står i överensstämmelse med anstaltens tidigare uttryckta principiella ståndpunkt. *LO* finner inte, att några avgörande skäl kan anföras mot att kompensationen bestrides av försäkringens bärare såsom en kollektiv enhet.

Arbetsmarknadsstyrelsen och *försäkringsinspektionen* (majoriteten) avstår från att ta ställning till finansieringsfrågan. Den senare yttrar — efter att ha anfört olika skäl som anses tala för eller emot en finansiering försäkringsvägen — att ett beslut att förverkliga den föreslagna finansieringsformen skulle ha den innebörden, att man pålade folket en skatt (motvarande mindre än en tiondels procent av lönesumman), för vars indrivande försäkringsanstalterna användes som uppbördsverk — låt vara med

den formella avvikelserna, att de ifrågavarande medlen ej passerade statsbudgeten. Blevet förslaget i denna del realiserat, vore det ur klarhetssynpunkt angeläget att anordningens karaktär av löneskatt, som i princip icke tillhörde försäkringssammanhanget, komme till tydligt uttryck i den slutliga motiveringen.

I en del remissyttranden yrkas, att kostnaderna för omregleringen skall bestridas av statsmedel.

Socialstyrelsen (majoriteten) anför som skäl härför, att det skulle strida mot vedertagna principer att belasta enskilda försäkringspliktiga med kostnaderna för en i efterhand beslutad höjning av livräntor utöver de maximibelopp som den tidigare lagstiftningen medgivit, ehuru någon retroaktiv höjning inte vore avsedd att vidtagas.

Socialförsäkringsbolagens förening yttrar.

Uppfattningen om arbetsgivarna såsom en kollektiv enhet i egenskap av härare av försäkringen måste betecknas som en konstruktion, för vilken något övertygande argument icke kan anföras. En jämförelse synes lämpligen kunna ske med trafikförsäkringen. Även denna är en obligatorisk försäkringsform, där bilägarna ålagts att svara för den skadegörelse biltrafiken åstadkommer. Det skulle icke gärna komma i fråga att ålägga nuvarande bilägare att kollektivt bekosta en uppräknad av trafiklivräntor, som utgå på grund av äldre trafikolyckor. Ett åläggande för arbetsgivarna att bekosta omregleringen av äldre livräntor innebär enligt föreningens mening i realiteten ett brott mot principen, att lagar icke få givas tillbakaverkande kraft.

Svenska arbetsgivareföreningen anför liknande synpunkter och tillägger, att det måste strida mot varje rätt och billighet, att framdeles tillkommande försäkringstagare skola delta i kostnaderna för dyrtids- eller andra tillägg av kompensationskaraktär i skadefall, som uppkommit före deras anslutning till försäkringen. Föreningen framhåller vidare, att olycksfallsförsäkringen liksom den nuvarande yrkesskadeförsäkringen i princip vore grundad på fonderingsmetoden, d. v. s. vid inträffad invaliditet skulle avsättas ett kapital, framräknat enligt kapitaltäckningsmetoden. Vad som nu föresloges innebure en partiell övergång till ett fördelningssystem. En så djupt ingripande omläggning av finansieringen borde knappast grundas på hänsyn till de synpunkter, som framfördes i promemorian, utan förutsatte ett övervägande av försäkringen i dess helhet.

Förslaget avstyrkes vidare i denna del av *domänstyrelsen*, *Handelns arbetsgivareorganisation* och *Svenska landskommunernas förbund*, varjämte *Svenska personal-pensionskassan* starkt ifrågasätter riktigheten av att belasta arbetsgivarna med ifrågavarande kostnader och erinrar om riksförsäkringsanstaltens förslag att dessa skulle bestridas till hälften av statsmedel och till hälften av arbetsgivarna.

Departementschefen

Vid 1954 års riksdag antogs lagen om yrkesskadeförsäkring, vilken trädde i kraft den 1 januari i år. Lagen avlöste bl. a. 1916 års olycksfallsförsäkringslag och 1929 års yrkessjukdomsförsäkringslag, vilka tidigare var de centrala författningarna på detta område. Den nya lagen är emellertid i princip inte tillämplig på skador, som inträffat före dess ikraftträdande. De allra flesta, som råkat ut för skador i arbetet vilka medfört bestående invaliditet av någon betydelse, uppbär därför fortfarande ersättning enligt äldre bestämmelser. Samma är förhållandet för efterlevande till sådana som har avlidit till följd av skador i arbetet. Om någon är sjukskriven för en skada, som han ådragit sig före årsskiftet 1954/55, utgår vidare sjukpenning enligt äldre lag. Principen att nya bestämmelser endast omfattar nya skadefall har man också förut hållit fast vid, då ändringar tid efter annan företagits i lagstiftningen på detta område.

Enligt både den nuvarande och den närmast föregående yrkesskadeförsäkringslagstiftningen bestämmas de viktigaste ersättningarna — livränta och sjukpenning — med ledning av den skadades årliga arbetsförtjänst vid skadetillfället. För arbetsförtjänstberäkningen har dock fastställts en ram, varigenom högre arbetsförtjänster lämnas ur räkningen, till den del de överskrider en angiven gräns, och låga arbetsförtjänster upptages till visst minimibelopp. Livräntan till helinvalid och efterlevande bestämmas till en viss andel av den sålunda beräknade arbetsförtjänsten, vilken andel alltså betecknar kompensationsgraden; för dem som ådragit sig partiell invaliditet minskas livräntan, i första hand med hänsyn till graden av nedsättningen i arbetsförmågan. Sjukpenningen är till storleken beroende av arbetsförtjänsten, varvid den högsta medgivna sjukpenningen utgår vid arbetsförtjänst över en viss gräns.

Med hänsyn till inträdda stegringar i den allmänna lönenivån — om också inte alltid i takt med dem — har gränserna för arbetsförtjänstberäkningen gång på gång förskjutits uppåt, men vid varje tillfälle endast för nytillkommande ersättningstagare. Så höjdes exempelvis arbetsförtjänstmaximum enligt OL i en rad repriser från 1 800 till 7 200 kronor. Man har därför fått en hel skala av utgående ersättningar, som i sin mån avspeglar lönenivån under olika tider. Mellan skadefall, som hänför sig till tiden före 1949, och ett stort antal senare skadefall har vidare en markant skillnad uppstått på grund av att kompensationsgraden fr. o. m. nämnda år sattes högre vid svårare invaliditet, så länge livräntetagaren ej fyllt 67 år, samt för efterlevande make.

I huvudsakligt syfte att utjämna olikheterna i ersättningsnivån mellan äldre och nyare skadefall infördes år 1950 tillägg av statsmedel till äldre ersättningar enligt bl. a. OL och YL. Dessa s. k. ersättningstillägg har formen av procentuella tillägg till invalid- och efterlevandelivräntor samt sjukpenning och utgår — i motsats till tidigare statliga dyrtidstillägg som var

proportionella — efter högre procentsats ju längre tillbaka i tiden skadan ligger och ju svårare invaliditeten är. Genom att de olika tidsperioderna bestämts så, att alla som fått sina ersättningar utmätta efter samma regler hänförts till samma ersättningsgrupp, har spännvidden mellan de olika grupperna minskat. I regel utgår tilläggen endast till ersättningstagare under 67 år och beträffande invalidlivränta endast till den som har fått sin arbetsförmåga nedsatt med minst 30 procent. Vid 1953 års riksdag beslöts provisoriska höjningar av ersättningstilläggen för att ge viss kompensation för den levnadskostnadsökning, som inträffat efter tilläggens införande. Till dem som förlorat mer än hälften av arbetsförmågan utgår nu tillägg på ersättningar, som härrör från tiden före år 1951, och i övrigt är tilläggen begränsade till skadefall från 1948 och tidigare år.

År 1952 fick riksförsäkringsanstalten i uppdrag att utreda frågan, huruvida inte kompensation för stegrade levnadskostnader i en eller annan form borde beredas olika kategorier, som uppbar ersättning för yrkesskada. Med anledning härav drog anstalten upp vissa allmänna riktlinjer för en blivande indexreglering inom yrkesskadeförsäkringens område, enligt vilka försäkringsersättningarna genom ett automatiskt indexsystem skulle anpassas till den allmänna lönenivån och kostnaderna härför — eventuellt även såvitt angår ersättningstilläggen — skulle bäras av försäkringen. Riktlinjerna och remissyttranden däröver redovisades i proposition till 1953 års riksdag (nr 147). Vid anmälan av frågan i statsrådet uttalade jag, att denna borde utredas ytterligare och att riksförsäkringsanstaltens uppslag att lägga kostnaderna för eventuella tillägg till försäkringsförmånerna på försäkringen syntes förtjäna närmare övervägande. Sedan Kungl. Maj:t i enlighet härmed uppdragit åt riksförsäkringsanstalten att fullfölja utredningsarbetet, har anstalten i skrivelse den 3 december 1954 framfört vissa synpunkter på indexregleringsfrågan och lagt fram förslag om uppräknig av vissa ersättningar enligt OL och YL.

Vid departementsberedningen av detta ärende kom jag till den uppfattningen, att riksförsäkringsanstaltens förslag rörande uppräknigen av äldre livräntor inte lämpligen borde läggas till grund för lagstiftning. Därför upprättades inom socialdepartementet en promemoria, vari indexregleringsfrågan berördes och ett nytt förslag till förbättringar av äldre ersättningar framfördes. Förslaget omfattade — liksom anstaltens förslag — endast ersättningar som utgår på grund av obligatorisk försäkring enligt OL och YL för andra fall än skada i arbete för statens räkning. Departementspromemorian har sedermera remissbehandlats.

I promemorian förordas — i likhet med vad riksförsäkringsanstalten anfört — att frågan om en indexreglering på detta område skall anstå tills vidare. Såsom i promemorian erinrats anförde jag vid behandlingen i föl av den nya yrkesskadeförsäkringslagstiftningen (prop. nr 60/1954), att en automatisk reglering i rådande läge knappast syntes behövlig vid höjning av maximibeloppet för den årliga arbetsförtjänstens beräkning till 15 000 kronor. Jag framhöll också, att man inte kunde ta ståndpunkt till ett

av socialvårdskommittén framlagt förslag om indexreglering inom yrkeskadeförsäkringen förrän riksförsäkringsanstalten slutligt fullgjort sitt här nyss angivna utredningsuppdrag. Denna uppfattning hyser jag alltjämt. Med anledning av vad under remissbehandlingen anförts vill jag emellertid tillägga, att, såsom riksförsäkringsanstalten framhållit, med prövningen av ifrågakvarande spörsmål torde böra anstå tills frågan om allmän pensionsförsäkring kommit närmare sin lösning.

Vid remissbehandlingen av promemorian har allmän enighet rått om behovet av en förbättring av äldre livräntor, låt vara att meningarna har varit delade i frågorna hur och i vilken utsträckning förbättringen bör komma till stånd. Jag finner det också vara angeläget att en förbättring nu genomföres. Från något håll har yppats farhågor för att en höjning av ersättningar för tidigare yrkesskador skulle kunna få prejudicerande verkan på andra områden. Med anledning härav vill jag endast erinra om att förhöjningar av yrkesskadeersättningar genom tillägg av olika slag förut har vidtagits vid upprepade tillfällen och att statsmakterna har förutsatt, att en mera definitiv ordning skall komma till stånd för yrkeskadeförsäkringslagstiftningens del.

Vid genomförande av förbättringen av de äldre ersättningarna synes det mig vara en riktig princip, att man såvitt möjligt efter en enhetlig norm kompenserar den inkomstminskning yrkesskadan medför, oavsett när den har inträffat. De viktigaste orsakerna till de nu förekommande ojämnheterna mellan ersättningar från olika tidpunkter är, såsom framgått av det förut anförda, att den allmänna lönenivån och ramen för arbetsförtjänstberäkningen ändrats samt att kompensationsgraden — som alltså betecknar hur stor andel av arbetsförtjänsten livräntan skall motsvara — har höjts utan att ändringarna i lagstiftningen gjorts retroaktiva. En utjämning av ersättningarna för äldre och yngre skadefall måste tydligen förutsätta, att verkningarna av arbetsförtjänstens ändringar från tid till annan neutraliseras och att de nya reglerna rörande kompensationsgraden tillämpas överlag. Dessa förutsättningar uppfylles enligt min mening väsentligen vid tillämpning av den metod för omreglering av äldre livräntor som föreslagits i promemorian. Den huvudsakliga skillnaden mellan denna metod och hittills tillämpade system är att man enligt den nya metoden först räknar upp den årliga arbetsförtjänsten — som ju är grundläggande för ersättningens bestämmande — och därefter fastställer ersättningen, medan man tidigare laborerat med mer eller mindre schablonmässiga uppjusteringar av själva ersättningarna. Genom att uppräkningsavser arbetsförtjänsten är det alltid möjligt att direkt och med full effekt på äldre skadefall tillämpa de nya förmånligare reglerna om kompensationsgraden.

Enligt den i promemorian angivna metoden tar man till utgångspunkt de medelarbeitsförtjänster, som varit aktuella under vart och ett av tidigare år, och lyfter alla dessa sinsemellan olika medelarbeitsförtjänster till ett och samma belopp. Därefter undersöker man hur stor den årliga arbetsfört-

tjänsten var i det enskilda fallet. Överensstämde denna med medelarbetsförtjänsten för skadeåret, räknas den upp till det belopp vartill man lyft medelarbetsförtjänsten. Härigenom kommer alla skadade i medelarbetsförtjänstläget att få sina arbetsförtjänster uppräknade till samma belopp alldeles oberoende av när skadan inträffat. De, vilkas arbetsförtjänster låg över resp. under medelarbetsförtjänsten för skadeåret, får dem uppräknade till proportionellt högre resp. lägre belopp än skadad med medelarbetsförtjänst. — Ersättningen beräknas sedan på grundval av den sålunda uppräknade arbetsförtjänsten.

I några remissyttranden har man funnit den föreslagna metoden komplicerad. Denna mening kan jag inte dela. Mig förefaller metoden inte mer invecklad än som betingas av de förhållanden den avser att omgestalta; och den bygger på principen att ersättningarna inte skall variera med skadeåret, vilket — såsom framhållits från något annat håll under remissbehandlingen — dock är en enkel princip.

När det gäller att fixera de medelarbetsförtjänster, som skall anses ha rätt under tidigare år, bör detta enligt promemorian ske med ledning av de ur yrkesskadestatistiken framräknade medeltalen av årsförtjänsterna för dem som blivit invalider under varje särskilt år. Uppgifter härom finnes, beträffande män, för åren 1918—1951, dvs. under OL:s giltighetstid så när som på de tre senaste åren.¹ Som exempel kan nämnas, att medelarbetsförtjänsten enligt denna statistik var 1 582 kronor år 1918, 2 094 kronor år 1921, 1 776 kronor år 1933, 2 917 kronor år 1943, 5 388 kronor år 1950 och 5 869 kronor år 1951. Dessa uppgifter ger emellertid sannolikt inte exakt uttryck för den medelarbetsförtjänst som rätt på arbetsmarknaden — de torde bl. a. vara något nedpressade på grund av det arbetsförtjänstmaximum som enligt OL gällt vid varje särskild tidpunkt. En jämförelse mellan förändringarna i invalidernas medelarbetsförtjänster enligt denna statistik och i den totala genomsnittliga timförtjänsten för industriarbetare m. fl. enligt socialstyrelsens lönestatistik uppvisar dock en på det hela taget god överensstämmelse, även om kurvan för invaliderna i allmänhet ligger något i underkant. Vidare är naturligtvis invalidernas medelarbetsförtjänster behäftade med de brister som vidlåder varje medelvärde. Att räkna med olika arbetsförtjänster för skilda yrkeskategorier, kön etc. torde emellertid vara ogörligt av praktiska skäl.

För uppräknningen av arbetsförtjänsterna bör självfallet en lönestatistik vara normgivande. Det kan diskuteras, huruvida inte årsförtjänsterna enligt den officiella lönestatistiken borde ligga till grund för bestämmande av medelarbetsförtjänsterna. I sitt nuvarande skick är emellertid denna statistik ej användbar för ändamålet, och det är enligt vad socialstyrelsen yttrat osäkert om fullt tillförlitliga resultat kan nås genom bearbetning av statistiken. Då en viss schematisering även av andra skäl synes oundviklig, torde man få godtaga de uppgifter, som finnes redovisade om de genomsnittliga

¹ Se på sid. 11 intagen tabell, kolumn e.

årsförtjänsterna för just den kategori det här i första hand gäller, nämligen de som blivit invalider på grund av yrkesskada. För åren 1952—1954 torde i enlighet med promemorieförslaget 6 000 kronor böra fastställas som medelarbetsförtjänst. I förslaget i övrigt i denna del torde dock den modifikationerna böra göras, att såväl medelarbetsförtjänsterna som den faktiska årsförtjänsten i det enskilda fallet jämkas inte, såsom ifrågasatts i promemorian, till närmast högre utan i stället till närmaste hundratals kronor, så att arbetsförtjänsten justeras nedåt om den slutar på 01—49 kronor och eljest uppåt.

Avgörande för ersättningsnivån vid en omreglering av äldre ersättningar enligt den angivna metoden blir det belopp, till vilket medelarbetsförtjänsterna för olika år skall lyftas. I promemorian föreslås beloppet 6 600 kronor. En del remissorgan har påyrkat större restriktivitet vid bestämmande av ersättningsnivån. Statskontoret förordar tre olika belopp, av vilka det lägsta skulle fastställas för de äldsta skadefallen. Det enligt min åsikt tyngst vägande skäl, som ämbetsverket anfört till förmån för en dylik differentiering, är att till levnadsåren äldre livräntetagare beskattas lindrigare än yngre. Som skäl för starkare återhållsamhet har vidare bl. a. åberopats, att uppräkningsingen inte bör medföra alltför stor skillnad mellan de ersättningar som skall utgå före och efter 67 års ålder. Vad det förstnämnda skälet angår torde böra erinras om att en omprövning av gällande beskattningsregler för livräntor förutskickades i proposition till fjolårets riksdag (nr 64/1954). Spörsmålet härom är under övervägande. Frågan om ersättningarnas storlek sedan vederbörande fyllt 67 år skall jag behandla i det följande, men jag vill redan här nämna, att vid bifall till vad jag där ämnar föreslå kommer det sistnämnda skälet för ytterligare restriktivitet vid bestämmande av ersättningsnivån att väsentligt förlora i styrka.

Jag vill framhålla, att redan beloppet 6 600 kronor är resultatet av försiktiga överväganden. Maximibeloppet enligt OL för arbetsförtjänstens beräkning var under tiden 1949—1954 7 200 kronor, och som förut nämnts är det fr. o. m. i år enligt YFL 15 000 kronor. Enligt vad riksförsäkringsanstalten upplyst har i över hälften av de fall, där anstalten hunnit fastställa livräntor på grund av olycksfall hos enskilda arbetsgivare under åren 1953—1954, arbetsförtjänsten bestämts till maximibeloppet. Vissa uppskattningar inom anstalten anges tyda på att medelarbetsförtjänsten, om YFL:s maximibelopp i stället varit gällande, skulle ha något överskridit gränsen 7 200 kronor. Jag kan därför inte acceptera någon sänkning av den föreslagna ersättningsnivån utan förordar, att medelarbetsförtjänsterna skall lyftas till 6 600 kronor.

Av skäl, som anförts i promemorian, torde emellertid böra gälla den begränsningen, att den skadades årliga arbetsförtjänst ej i något fall får räknas upp till högre belopp än 7 920 kronor.

Vidare bör, såsom i promemorian föreslagits och i överensstämmelse med det förut anförda, YFL:s regler om kompensationsgraden ävensom om ersättningsunderlag tillämpas på den uppräknade årliga arbetsförtjänsten. För

invalidier, som fått arbetsförmågan nedsatt med minst 30 procent och inte har fyllt 67 år, innebär detta, att även i skadefall från tiden före år 1949 vid beräkning av livränta skall tillämpas den s. k. 11/12-regeln i stället för den s. k. 2/3-regeln.

Verkningarna av de anförda reglerna torde få belysas med ett exempel. En arbetare med en årlig arbetsförtjänst av 924 kronor skadades år 1923 och blev helinvalid. Han uppbär nu livränta enligt OL med ett årligt belopp motsvarande $\frac{2}{3}$ av arbetsförtjänsten eller 616 kronor; tillsammans med gällande ersättningstillägg (125 %) erhåller han 1 386 kronor. Vid den föreslagna omregleringen avrundas först hans arbetsförtjänst till 900 kronor. Medelarbetsförtjänsten år 1923 var — avrundad — 1 800 kronor, vilken lyftes till 6 600 kronor. Den skadades arbetsförtjänst räknas upp till $\frac{900}{1\,800}$ av 6 600 kronor eller till 3 300 kronor. Livräntan beräknas till dess han fyller 67 år utgöra 11/12 av 3 300 kronor eller 3 025 kronor.

I detta sammanhang vill jag framhålla, att, om det på grund av ändrade ekonomiska förhållanden i framtiden skulle visa sig behövt att justera nivån för äldre yrkesskadeersättningar, detta kan ske på så enkelt sätt som genom att ändra det belopp om 6 600 kronor, vartill medelarbetsförtjänsterna enligt mitt förslag skall höjas. Man kan också lätt knyta en eventuell indexreglering till detta system.

I enlighet med promemorieförslaget bör de hittills behandlade reglerna i sin helhet gälla beträffande invalidier, som ej fyllt 67 år, såframt deras arbetsförmåga är nedsatt med minst 30 procent. Enligt promemorian skall någon omreglering i princip inte ske, sedan ersättningstagaren uppnått 67 å r s å l d e r, medan livräntorna för dem som fått arbetsförmågan reducerad med mindre än 30 men minst 20 procent föreslås omreglerade efter bestämmelser som — i fall under 25 procent — är något mindre gynnsamma än reglerna för högre invaliditetsgrader. Sedan jag övervägt dessa frågor med anledning av yrkanden som framförts under remissbehandlingen, har jag kommit till den uppfattningen, att viss kompensation bör beredas ersättningstagaren även sedan han fyllt 67 år. Skillnaden i ersättning före och efter nämnda ålder skulle eljest, även om man tar hänsyn till den allmänna ålderspensionen, bli omotiverat stor. Det kan erinras om att enligt YFL — som medger avsevärt högre ersättningar än OL — invalidlivränta minskas endast med en fjärdedel då 67-årsgränsen passerats. Det synes rimligt, att livräntan enligt OL till personer över 67 år får utgå med hälften av det belopp, vartill den skulle ha uppgått enligt de förut angivna reglerna för omregleringen. Jag förordar alltså denna ändring i förhållande till promemorieförslaget.

Mot förslaget att låta omregleringen omfatta skadefall med m i n d r e ä n 30 p r o c e n t s i n v a l i d i t e t, förutsatt att invaliditetsgraden är minst 20 procent, har under remissbehandlingen invänts, att den medicinska invaliditeten här vanligen inte motsvaras av någon ekonomisk invaliditet. Härtill må anmärkas, att man enligt en i promemorian redovisad undersökning

påvisat ekonomisk invaliditet i en betydande del av fallen i dessa invaliditetsgrader. Uppenbarligen är också de skador som brukar bedömas medföra medicinsk invaliditet av denna storleksordning — exempelvis förlusten av ett öga, en tumme eller flera fingrar — ägnade att reducera vederbörandes förvärvsmöjligheter. Skulle dessa skadade lämnas utanför omregleringen, måste det vidare te sig oproportionerligt att en skillnad i invaliditet på kanske 5 procent skall medföra, att de endast får sin ursprungliga låga livränta, medan personer i invaliditetsgraderna strax ovanför erhåller högst betydande förbättringar. Ger man viss — inte full — kompensation i förevarande fall, minskas också spännvidden mellan de lägsta invaliditetsgrader som omfattas av omregleringen och de närmast underliggande. Med hänsyn till dessa omständigheter förordar jag, att skadade, vilkas arbetsförmåga är nedsatt med mindre än 30 men minst 20 procent, får sina livräntor omreglerade till hälften av de belopp de skulle ha fått med tillämpning av omregleringsbestämmelserna för högre invaliditet; dock bör kompensationsgraden beräknas enligt YFL:s bestämmelser för invaliditet under 30 procent (2/3-regeln), och vidare bör förbättringen gälla endast till dess vederbörande fyllt 67 år.

Det torde böra påpekas, att den kompensation, som skall lämnas över 67-årsgränsen vid högre invaliditetsgrader och under denna gräns vid minst 20 men mindre än 30 procents invaliditet, till följd av omregleringssystemets konstruktion kommer att verka så beträffande skadefall från 1940-talet och senare år, att kompensationen minskar ju längre fram i tiden skadan ligger och ju lägre invaliditetsgraden är för att i vissa fall helt upphöra.

Jag biträder promemorieförslaget i vad detta avser efterlevandelivräntor och enligt vilket änka — i allmänhet endast tills hon fyllt 67 år — och barn skall erhålla livränta med 1/3 resp. 1/6 av den avlidnes uppräknade arbetsförtjänst. Tillräckliga skäl synes inte föreligga att, såsom ett remissorgan föreslagit, låta omregleringen avse även livränta till föräldrar, emedan dessa, om man tillerkänt dem livränta enligt OL, regelmässigt torde åtnjuta även folkpension.

Enligt förslaget skall sjukpenning utgå enligt YFL:s regler på grundval av den skadades arbetsförtjänst uppräknad på förut angivet sätt. Även till detta förslag — varemot ingen erinran riktats vid remissbehandlingen — ansluter jag mig.

Såsom i promemorian föreslås torde en spärregel böra gälla för att förhindra att ersättning efter omregleringen i något fall utgår med lägre belopp än om nuvarande bestämmelser alltjämt hade ägt giltighet.

Innan jag går vidare, vill jag till ytterligare belysning av de förbättringar, som genom omregleringen skulle uppstå för invalid- och efterlevandelivräntor enligt OL och YL från några olika år, hänvisa till följande tabell, i vilken upptagits ersättningar åt livräntetagare, som ej fyllt 67 år, för de fall, då den skadade har haft en årlig arbetsförtjänst motsvarande medelarbetsförtjänsten under skadeåret (ersättningarna har avrundats till hela krontal).

Skadeår	Ursprunglig livränta	Nuvarande ersättning	Omreglerad ersättning
<i>100 % invaliditet</i>			
1918	1 067	2 667	6 050
1921	1 400	3 150	6 050
1933	1 200	2 400	6 050
1943	1 933	3 383	6 050
1950	4 950	6 188	6 188
1954	5 500	5 500	6 050
<i>50 % invaliditet</i>			
1918	533	907	2 750
1921	700	1 085	2 750
1933	600	870	2 750
1943	967	1 305	2 750
1950	2 250	2 250	2 750
1954	2 500	2 500	2 750
<i>30 % invaliditet</i>			
1918	320	544	1 430
1921	420	651	1 430
1933	360	522	1 430
1943	580	783	1 430
1950	1 170	1 170	1 430
1954	1 300	1 300	1 430
<i>25 % invaliditet</i>			
1918	267	267	550
1921	350	350	550
1933	300	300	550
1943	483	483	550
1950	900	900	900
1954	1 000	1 000	1 000
<i>20 % invaliditet</i>			
1918	213	213	440
1921	280	280	440
1933	240	240	440
1943	387	387	440
1950	720	720	720
1954	800	800	800
<i>Änka</i>			
1918	400	680	2 200
1921	525	814	2 200
1933	450	653	2 200
1943	725	979	2 200
1950	1 800	1 800	2 200
1954	2 000	2 000	2 200

Skadeår	Ursprunglig livränta	Nuvarande ersättning	Omreglerad ersättning
<i>Ett barn</i>			
(1918)	(267)	(320)	(1 100)
(1921)	(350)	(420)	(1 100)
(1933)	(300)	(360)	(1 100)
1943	483	483	1 100
1950	900	900	1 100
1954	1 000	1 000	1 100

Den här behandlade omregleringen bör, såsom i promemorian föreslagits, gälla ersättning, som utgår på grund av obligatorisk försäkring enligt OL och YL med undantag dock för fall, där skadan ådragits i arbete för statens räkning. Hit bör även hänföras ersättning enligt lagen den 11 juni 1937 (nr 348) om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer, vilken lag har samma karaktär som OL och YL. Till frågan om förbättring av ersättning, som utgår till de i statens tjänst skadade eller enligt vissa andra författningar ämnar jag återkomma senare.

Den årliga kostnaden för en omreglering i huvudsaklig överensstämmelse med mitt här framlagda förslag har inom riksförsäkringsanstalten uppskattats till drygt 22 milj. kronor, varav en relativt liten del faller på ersättningsförbättringar åt invalider över 67 år. Ifrågavarande kostnad kommer givetvis att minska successivt, framför allt därigenom att livräntetagare avlider eller uppnår 67 års ålder.

Omregleringen innebär, att de ursprungliga yrkesskadeersättningarna omräknas och att de nuvarande ersättningsstilläggen försvinner. Ersättning, som utgår på grund av obligatorisk försäkring vilken omfattas av denna omreglering, finansieras av försäkringstagarna, dvs. arbetsgivarna. Ersättningsstilläggen trädde i stället för vissa dyrtidstillägg, som infördes i början av 1940-talet. Dyrtidstilläggen var föranledda av då rådande krisförhållanden och ansågs böra bekostas av statsmedel, vilket innebar ett avsteg från finansieringsprincipen inom olycksfallsförsäkringen. När man avlöste dyrtidstilläggen med ersättningsstillägg, övertogs denna finansieringsform. Kostnaderna för ersättningsstilläggen bestrides alltså av staten.

I promemorian har föreslagits, att kostnaderna för den nu aktuella, mera definitiva omregleringen skall bäras av försäkringen. Detta förslag har godtagits av flertalet remissorgan. I en del yttranden yrkas däremot, att staten fortfarande skall betala den del av den omreglerade ersättningen, som överskjuter den ursprungligen bestämda.

För min del finner jag det naturligt, att den i vårt land hävdvunna principen att arbetsgivarna skall svara för de ekonomiska följderna av skador, som drabbar de anställda i arbetet, tillämpas i full utsträckning på de omreglerade ersättningarna. En sådan tillämpning ansluter sig också till grunderna för den förordade omregleringen, genom vilken man fastställer hela

den ersättning som skulle ha utgått, om skadan inträffat under senare år och den skadade gjort samma arbetsinsats som omedelbart före det faktiska skadefallet.

Under remissbehandlingen har emellertid uttalats, att det skulle vara oriktigt att betrakta arbetsgivarna som en kollektiv enhet i egenskap av bärare av försäkringen. Enligt min uppfattning ligger det dock i själva försäkringsbegreppet, att försäkringstagarna inom samma försäkring utgör ett kollektiv. Svenska arbetsgivareföreningen har funnit det orätt och obilligt, att framdeles tillkommande försäkringstagare skall delta i kostnaderna för tillägg av kompensationskaraktär i skadefall, som uppkommit före deras anslutning till försäkringen. Det kan emellertid, såsom närmare utvecklas i promemorian, inte anses mindre riktigt att 1956 års arbetsgivarkollektiv år 1956 svarar för utgifter på grund av skador, som inträffat t. ex. år 1940, än att 1970 års arbetsgivarkollektiv, vid en indexreglering inom försäkringen, år 1970 bekostar utgifter i skadefall från år 1956. Att den ytterligare börda man pålägger nuvarande arbetsgivare inte kan anses vara alltför tung att bära, framgår av att — enligt den föreslagna ordningen för finansieringen av omregleringskostnaderna — avgiftstillägget genomsnittligt motsvarar endast omkring en tiondels procent av de årliga lönesummor arbetsgivarna betalar ut; liksom försäkringsavgiften blir för övrigt detta tillägg för företagen undantaget från beskattning. Det torde knappast förekomma, att en ekonomisk kalkyl för ett företag uppgöres med så snäva marginaler, att inte det tillägg, som här kan komma i fråga, rymmes inom dem. Skulle man i stället — vilket nämnda remissorgan har diskuterat — tillämpa kapitaltäckningsmetoden för att bestrida de av omregleringen föranledda kostnaderna, bleve däremot pålagan på 1956 års arbetsgivarkollektiv avsevärt större. Jag vill slutligen inte underlåta att nämna, att Svenska arbetsgivareföreningen tillsammans med vissa andra organisationer i en särskild framställning — som jag kommer att behandla i ett senare sammanhang — hemställt, att äldre livräntor åt silikosskadade skall regleras enligt YFL, vilket ju måste innebära att kostnaderna för därmed avsedda förbättringar skall bestridas av försäkringens framdeles befintliga arbetsgivarkollektiv.

Jag föreslår sålunda, att finansieringen av kostnaderna för denna omreglering i enlighet med promemorieförslaget och på de där angivna skälen skall åvila försäkringstagarna enligt YFL. Det kan nämnas, att även i Finland — och i realiteten också i Norge — de arbetsgivare, som avses i gällande yrkesskadeförsäkringslagstiftning, får bära kostnaderna för förbättringar av äldre skadeersättningar.

I fråga om ordningen för finansieringen torde böra gälla, att de av omregleringen föranledda kostnaderna bestrides genom proportionella tillägg till de avgifter som fastställs eller beräknas enligt YFL. Det torde böra erinras om att ingen avgift fastställs eller beräknas för staten såsom arbetsgivare och att den nu föreslagna omregleringen inte heller skall omfatta ersättningar åt dem som skadats i statens tjänst.

Omregleringen bör inte träda i kraft förrän den 1 januari 1956, bl. a. emedan avgifterna regelmässigt bestämmas för kalenderår och omregleringen kommer att kräva åtskilligt förberedelsearbete hos försäkringsinrättningarna.

I enlighet med de riktlinjer, som angivits i det föregående, har inom socialdepartementet upprättats förslag till lag angående omreglering av vissa ersättningar enligt lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete m. m. Detta förslag är av den karaktären att lagrådets utlåtande bör inhämtas däröver. Den av mig förordade omregleringen aktualiserar emellertid motsvarande spörsmål beträffande ersättningar, som i sin helhet nu utgår av statsmedel bl. a. enligt en rad speciella författningar rörande olika kategorier skadade. Dessa spörsmål torde jag få upptaga till behandling i ett senare sammanhang.

Speciell motivering

1 §.

Den nu gällande förordningen den 2 juni 1950 (nr 295) avser, såsom framgår av vad jag tidigare anfört, tillägg av statsmedel å ersättningar ej blott då rätten grundas på obligatorisk försäkring enligt OL eller YL utan även då rätten fastslagits i andra försäkrings- eller ersättningsförfattningar. Riksförsäkringsanstaltens förslag av den 3 december 1954 avsåg emellertid endast ersättningar — i fråga om andra än dem som skadats i arbete för statens räkning — på grund av obligatorisk försäkring enligt OL och YL. På grund härav begränsades förslaget i departementspromemorian på samma sätt.

Såsom jag i det föregående anfört bör emellertid omregleringslagen avse även de fall, då ersättningsrätten grundas på lagen den 11 juni 1937 (nr 348) om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer. Denna lag avser en av arbetsgivaren bekostad försäkring, som dels på olika sätt förhöjt ersättningsförmånerna enligt OL och dels — från den 1 juli 1941 — inneburit obligatoriskt skydd även vid olycksfall utom arbetet.

I fråga om undantagandet av skador i arbete för statens räkning har *försäkringsrådet* i sitt remissyttrande anfört bl. a.

Det vill i princip icke förefalla riktigt, att om alla andra arbetsgivare måste vara med i det tänkta omregleringssystemet staten undantages. Om emellertid de andra arbetsgivarna skulle vinna på eller i allt fall icke förlora på att staten undantages, synes från rättvisesynpunkt från de andra arbetsgivarnas sida någon anmärkning mot undantagandet icke kunna framställas, men det har ej gjorts gällande att så skulle vara förhållandet.

Redan av tekniska skäl anser jag de ersättningsfall, där staten är arbetsgivare, böra undantagas. Jag vill tillägga, att — såsom redan berörts — jag har för avsikt att föreslå att en motsvarande omreglering på statsverkets bekostnad kommer till stånd för fall av skada ådragen i arbete i statens tjänst.

Försäkringsrådet har emellertid även anfört, att det icke synes uteslutet, att någon drabbats av skada under sådana omständigheter, att skadan är att anse såsom olycksfall i arbete för staten och annan arbetsgivare gemensamt. Den föreslagna bestämmelsen kunde då ge anledning till tvekan.

För egen del anser jag att ett dylikt fall bör lösas så, att den del av ersättningen enligt OL, som belöper på annan arbetsgivare än staten, omregleras enligt denna lag och återstående del omregleras enligt de bestämmelser, som gäller dem som skadats i arbete i statens tjänst. I enlighet härmed har i 1 § angivits, att ersättning enligt ifrågavarande lagar skall omregleras, i den mån ersättningen ej utgives av staten.

I övrigt vill jag i detta sammanhang framhålla, att lagförslaget utformats från den utgångspunkten, att själva ersättningsrätten samt rätten till en var av de olika ersättningsförmånerna skall regleras enligt den ursprungliga lagstiftningen. Denna skall alltså alltjämt äga tillämpning, i den mån ej annorlunda stadgas i omregleringslagen. Denna uppläggning medför bl. a. följande. När i omregleringslagen talas om den årliga arbetsförtjänsten, förstås därmed det belopp, vartill den skadades årliga arbetsförtjänst beräknats enligt de å skadan tillämpliga bestämmelserna i 9 § OL; undantag härifrån göres dock för vissa fall enligt 9 och 11 §§ omregleringslagen. OL:s och YL:s angivande av när andra skador än olycksfallsskador skall anses ha inträffat blir automatiskt tillämpliga å omregleringslagen. De bestämmelser, som enligt OL gäller ersättningen med avseende å exempelvis skadestånd och regressrätt, blir också utan vidare tillämpliga å den omreglerade ersättningen. På grund härav har i lagtextförslaget inte upplagits några särskilda bestämmelser i dessa ämnen.

Ytterligare må nämnas att i de invaliditetsfall, där nedsättningen av arbetsförmågan understiger 20 procent, den lagtekniska konstruktionen medför, att livränta skall utgå med tillämpning av de ursprungliga reglerna i den mån ej annat föranledes av de i 5, 9 och 11 §§ föreslagna bestämmelserna.

2 §.

Denna paragraf innehåller de föreslagna bestämmelserna om uppräknig av den årliga arbetsförtjänsten.

Att vid avrundning till närmaste hundratal kronor belopp, som slutar å 50 kronor, skall avrundas uppåt torde följa av vedertagna principer. Särskilt stadgande härom synes ej erfordras.

3 §.

I denna paragraf fastställes de från riksförsäkringsanstaltens invalidstatistik hämtade medelarbetsförtjänster, som skall ligga till grund för uppräknigen.

4 §.

Första och andra styckena innehåller de föreslagna reglerna om omregleringen av livränta till invalid vid olika invaliditetsgrader och för olika åldersgrupper. Även YFL:s regler om ersättningsunderlag vid årliga arbetsförtjänster överstigande 7 200 kronor bör tillämpas vid omregleringen. En hänvisning till 16 § tredje stycket YFL har därför skett.

I tredje stycket har intagits ett stadgande för det fall, att livräntan jämlikt 6 § OL delvis utbytt mot ett kapital för en gång. Har livräntan helt utbytt mot ett engångsbelopp, innebär detta icke att livränterätten som sådan utbytt. Om väsentlig försämring skulle inträda i den skadades tillstånd, har han därför trots utbytet rätt att erhålla den högre ersättning, vartill han kan finnas berättigad, med avdrag för det belopp som utbytt. Detta har ansetts klart utan särskilt lagstadgande.

Såväl i riksförsäkringsanstaltens förslag som i promemorieförslaget har intagits ett stadgande av innebörd att om livräntan delvis kapitaliserats den omreglerade livräntan skall nedsättas i motsvarande proportion.

Försäkringsrådet har härom anfört bl. a. följande.

Efter tillkomsten av ersättningstillägg jämlikt förordningen den 2 juni 1950 (nr 295) har vid utbyte mot engångskapital, där dylikt tillägg å livräntan funnits, som regel själva livräntan och tillägget i lika proportion tagits i anspråk. Då förevarande lagförslag avlöser ersättningstillägget och alltså det enligt bestämmelserna i förslaget framräknade livräntebeloppet får anses inbegripa en mot ersättningstillägget svarande del, synes naturligt att den nedsättning, varom andra stycket i 4 § lämnar föreskrift, skall omfatta även det belopp, varmed ersättningstillägget tagits i anspråk för kapitalutbyte. Huruvida detta har avsetts, framgår ej av föreliggande text. Denna synes därför böra förtydligas i ifrågavarande hänseende.

Det synes mig riktigast att, såsom föreslagits, nedsättningen skall ske proportionellt. Det ger i sak samma resultat som i fråga om de nuvarande ersättningstilläggen. Eftersom i omregleringsförordningen för militärskador — den 2 juni 1950 (nr 262) — av särskilda skäl en annan lösning valts, synes det mig nödvändigt med ett särskilt lagstadgande på denna punkt. Att döma av försäkringsrådets yttrande har inte alltid själva livräntan och tillägget i lika proportion tagits i anspråk vid utbyte. På grund härav synes av försäkringsrådet föreslaget förtydligande böra vidtagas.

5 §.

Under denna paragraf har upptagits särskilda bestämmelser avseende fall, då den skadade är behäftad med flera av nu aktuell obligatorisk försäkring omfattade skador, som tillhoppa nedsätter arbetsförmågan med minst 20 procent. Innebörden i stadgandet överensstämmer med vad som föreslagits i departementspromemorian.

Försäkringsrådet och *LO* har i sina remissyttranden efterlyst regler för det fall, att den skadade uppbär livränta enligt t. ex. OL samt livränta enligt en eller flera av hithörande ersättningsförfattningar. Med anledning

härav vill jag framhålla, att jag ämnar föreslå att detta spörsmål regleras i den särskilda omregleringsförfattningen i fråga om fall, som omfattas av nämnda ersättningsförfattningar. Härvidlag torde böra gälla, att den av statsmedel utgående livräntan vid omregleringen beräknas så, att det sammanlagda livräntebeloppet blir av samma storlek som om den skadades ersättningsrätt helt grundats på obligatorisk försäkring.

Enligt förslaget skall skador enligt OL, YL och 1937 års krigsförsäkringslag — var och en medförande invaliditet på minst 10 procent — sammanläggas samt därvid ny invaliditetsbedömning ske, såsom om skadorna ådragits vid ett och samma tillfälle. I detta hänseende har *försäkringsrådet* anfört bl. a. följande.

Beträffande ny invaliditetsbedömning vill rådet nämna, att praxis beträffande invaliditetsbedömningen enligt olycksfallsförsäkringslagen (och yrkessjukdomsförsäkringslagen) under årens lopp undergått avsevärda förskjutningar. Enligt förslaget kan ny invaliditetsbedömning i viss begränsad omfattning bli erforderlig. Det torde få framhållas, att denna nya invaliditetsbedömning lärer böra ske enligt den praxis, rörande invaliditetsbedömning enligt olycksfallsförsäkringslagen och yrkessjukdomsförsäkringslagen, som är gällande då bedömningen sker. I sakens natur torde ligga, att invaliditetsgraden för den sammanlagda invaliditeten icke kan sättas lägre än någon av de invaliditetsgrader, som på sin tid bestämts för de olika skadorna.

Då den högsta av de enligt 2 § i fråga om de olika skadorna fastställda arbetsförtjänsterna skall bliva bestämmande för livräntornas belopp, torde det stundom kunna inträffa, att en i och för sig obetydlig skada i detta avseende kommer att spela en dominerande roll. Ehuru detta resultat icke är helt tillfredsställande, synes dock den föreslagna bestämmelsen kunna godtagas.

Beträffande livräntor, som utbytts mot kapital för en gång, torde få framhållas, att oavsett hur man förfar i fråga om omreglering av dylika livräntor hänsyn till den ifrågavarande invaliditeten i allt fall måste tagas vid tillämpningen av förevarande lagrum.

Jag kan ansluta mig till vad försäkringsrådet sålunda uttalat.

6 §.

I första stycket har intagits bestämmelser om omreglering av livränta till efterlevande make under 67 år samt till barn och adoptivbarn. Härom hänvisas till den allmänna motiveringen. Av formuleringen följer att, vid omgifte, kapitalbeloppet skall utgå enligt 20 § sista stycket YFL.

Såsom i riksförsäkringsanstaltens skrivelse den 3 december 1954 och i departementspromemorian föreslagits har den nuvarande rätten till ett tjuguprocentigt tillägg i vissa äldre fall, som icke omfattas av de allmänna omregleringsbestämmelserna, bibehållits. I andra stycket av paragrafen har intagits ett stadgande härom.

7 §.

För närvarande utgår ersättningstillägg ej blott på livränta utan också på sjukpenning. Såsom anförts i den allmänna motiveringen bör även sjukpenning omregleras; och detta bör ske så, att den skadades årliga arbets-

förtjänst uppräknas enligt bestämmelserna i 2 § lagförslaget, varefter sjukpenningen beräknas enligt de i 13 § YFL angivna grunderna.

Bestämmelserna i 14 och 15 §§ YFL om barntillägg till sjukpenningen och om sjukpenningens förvandling till hempenning under sjukhusvistelse bör äga motsvarande tillämpning på den omreglerade sjukpenningen.

8 §.

Livränta till helinvalid, som skadats under åren 1923—1948, har i vissa fall, då den skadades tillstånd krävt särskild vård, förhöjts med s. k. hjälplöshetstillägg. Maximalt kunde livräntan enligt de under denna tid gällande bestämmelserna i OL höjas så, att den till beloppet sammanföll med den skadades årliga arbetsförtjänst. I skadefall från åren 1949—1954 har i stället ett särskilt vårdbidrag om högst 1 800 kronor om året kunnat utgå till dylik invalid. Enligt 17 § YFL må såväl livränta som sjukpenning förhöjas med vårdbidrag om högst 1 800 kronor per år eller 5 kronor per dag, såframt den skadade under längre tid är ur stånd att reda sig själv; vårdbidraget utgår dock inte för tid, under vilken han på grund av skadan åtnjuter sjukhusvård.

Den som i anledning av yrkesskada blivit i behov av särskilda hjälpmedel, såsom proteser eller glasögon, kunde redan enligt OL erhålla sådana under vissa närmare angivna förutsättningar. Sedan dylika hjälpmedel efter sjukdomstidens slut förslitits eller eljest blivit obrukbara, kunde fr. o. m. år 1927 ersättning för förnyelse därav utgå i form av ett livräntetillägg. Enligt särskild lagbestämmelse skulle detta belopp utbetalas på sådant sätt, att det kom att användas för det avsedda ändamålet. Detta ledde mången gång till att vid dödsfall ett överskott stod inne hos försäkringsinrättningen. Genom lagändring år 1948, vilken trädde i kraft vid ingången av påföljande år, stadgades att förnyelse av särskilt hjälpmedel skulle, då behov därav uppkom, äga rum antingen genom tillhandahållande av nytt hjälpmedel eller, om särskilda skäl ansågs föreligga, genom utgivande av ett årligt belopp eller ett kapitalbelopp för en gång. Dessa bestämmelser överfördes i stort sett oförändrade till YFL (12 § andra stycket).

Det synes skäligt och lämpligt, att reglerna i YFL om vårdbidrag och ersättningar för konstgjorda lemmar m. m. får tillämpning även på äldre skadefall. Jag biträder därför förslaget i detta hänseende, som inte mött någon gensaga under remissbehandlingen.

9 §.

Såsom tidigare anförts gällde enligt 1937 års lag om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer förmånligare ersättningsgrunder än enligt OL. Sålunda gällde fram till år 1949 vissa särskilda arbetsförtjänstmaxima — 4 800 resp. 6 240 kronor — medan maximibeloppen enligt OL utgjorde 3 000, 3 900 resp. 4 800 kronor. Minimibeloppen för den årliga arbetsförtjänstens beräkning var enligt krigsförsäkringslagen 2 900 resp.

3 600 kronor, medan motsvarande belopp enligt OL var 450 (före år 1949) resp. 900 kronor. Såväl maximi- som minimibeloppen i 1937 års lag kunde alltså leda till en förhöjning av den livränta, som utgick enligt OL. Vidare må nämnas att före år 1949 i krigsförsäkringslagen fanns en särskild sjukpenningtabell, som anknöt till de högre maximi- och minimibeloppen för den årliga arbetsförtjänstens beräkning.

Enligt 9 § förordningen den 2 juni 1950 (nr 295) skall — om sjukpenning eller livränta enligt krigsförsäkringslagen överstiger motsvarande ersättning enligt OL, beräknad efter det i 9 § sistnämnda lag vid tiden för olycksfallet stadgade högsta beloppet för den årliga arbetsförtjänsten — det överskjutande beloppet icke beaktas vid bestämmande av ersättnings-tillägget. Detta innebär, att ersättningstillägg icke skall beräknas på sådan förhöjning enligt 1937 års lag, som är följd av dess högre maximibelopp, men att ersättningstillägg skall beräknas på sådan förhöjning, som beror på det högre minimibeloppet i 1937 års lag, i den mån sistnämnda belopp ej överstiger OL:s maximibelopp.

Riksförsäkringsanstalten har i skrivelsen den 3 december 1954 framhållit, att de särskilda ersättningsförhöjningarna enligt 1937 års krigsförsäkringslag icke borde påverkas av omregleringen. Departementspromemorian gav uttryck åt samma uppfattning. Detta innebär den avvikelser i förhållande till vad som gäller enligt 1950 års förordning, att omregleringen skall avse ersättningen på grundval av den årliga arbetsförtjänsten, fastställd enligt 9 § OL och med bortseende från det högre minimibeloppet enligt 1937 års lag. Detta ändringsförslag har lämnats utan erinran under remissbehandlingen; och en lösning i enlighet härmed synes vara att föredraga bl. a. med hänsyn till de konsekvenser, som det av mig i den allmänna motiveringen förordade beloppet 7 920 kronor som maximum vid uppräknigen av den årliga arbetsförtjänsten eljest skulle kunna få i dessa speciella fall. Jag vill därför ansluta mig till förevarande ändringsförslag.

I första stycket av denna paragraf har upptagits bestämmelser i nu berörda hänseende. Till belysning av innebörden av de föreslagna bestämmelserna vill jag hänvisa till följande båda exempel. *Ex. 1:* Olycksfall år 1940; årlig arbetsförtjänst enligt OL 2 700 kronor men enligt krigsförsäkringslagen höjd till dess då gällande minimum 3 600 kronor; årslivräntan vid 100 % invaliditet utgör enligt OL 1 800 kronor men enligt 1937 års lag blir den förhöjd med 600 kronor till 2 400 kronor. Vid uppräknigen av arbetsförtjänsten enligt 2 § i den här föreslagna lagen tages hänsyn endast till 2 700 kronor, varefter den som resultat av omregleringen framkomna livräntan förhöjes med nämnda 600 kronor. *Ex. 2:* Olycksfall år 1944; faktisk årlig arbetsförtjänst 5 700 kronor, vilket belopp överstiger OL:s då gällande maximum 3 900 kronor och 1937 års lags minimum 3 600 kronor men understiger sistnämnda lags maximum 6 240 kronor; årslivräntan vid 50 % invaliditet utgör enligt OL 1 300 kronor men förhöjes enligt 1937 års lag till 1 900 kronor eller med 600 kronor. Vid uppräknigen av arbetsförtjänsten enligt 2 § tages hänsyn endast till 3 900 kronor, varefter den som resultat

av omregleringen framkomna livräntan förhöjes med ifrågavarande 600 kronor.

Här må tilläggas att vid den förordade lösningen för de nu aktuella krigsförsäkringsfallens del lämnats orubbat vad som föreskrivits i Kungl. brev den 29 juni 1946 till riksförsäkringsanstalten rörande olycksfall under tiden den 3 september—den 16 december 1939.

Enligt de tidigare omnämnda författningarna rörande vissa tjänstepliktiga i skogsarbete m. m. — lagen den 21 april 1943 (nr 182) med särskilda bestämmelser om försäkring för olycksfall i arbete av vissa tjänstepliktiga m. m. samt förordningen samma dag (nr 183) om ersättning i vissa fall i anledning av kroppsskada, ådragen under fullgörande av tjänsteplikt — skulle den årliga arbetsförtjänsten icke få beräknas till lägre belopp än 2 300 kronor. Nämda båda författningar trädde i kraft den 22 april 1943. Där ersättning på grund av dessförinnan inträffad skada enligt OL hade bestämts efter lägre arbetsförtjänst, skulle — enligt vad som stadgades i en övergångsbestämmelse till förordningen — tilläggsersättning svarande mot mellanskillnaden efter ansökan hos riksförsäkringsanstalten utgivas av statsmedel.

Eftersom beloppet 2 300 kronor understiger aktuellt belopp av medelarbetsförtjänsten, torde omregleringen här — i motsats till vad beträffar krigsförsäkringsfallen — böra avse beloppet 2 300 kronor. Ersättningsförhöjning av statsmedel kommer härvid att alltjämt utgå och utgå med oförändrat belopp.

10 §.

Denna paragraf innehåller en spärregel till förhindrande av att omregleringen medför en sänkning av utgående ersättning. Bestämmelsen är påkallad bl. a. med hänsyn till att sjukpenningen i vissa fall är lägre enligt YFL än enligt OL. Vidare kan ersättningstilläggen enligt 1950 års förordning i något enstaka fall — från åren 1949 och 1950 — ge förmånligare resultat än den nu förordade omregleringen. Dessutom må nämnas att enligt nuvarande bestämmelser livräntan vid invaliditetsgrader uppgående till minst 20 men understigande 30 procent före 67 år samt vid invaliditetsgrader uppgående till minst 30 procent efter 67 år i skadefall från senare år redan uppgår till högre belopp än enligt 4 § i departementsförslaget.

Med »belopp, varmed ersättning skulle hava utgått, därest omreglering ej skett» avses ersättning enligt de i 1 § nämnda lagarna samt 1950 års ersättningstilläggsförordning jämte vissa kompletterande författningar, såsom kungörelsen den 19 juni 1953 (nr 503) med föreskrifter jämlikt 10 § nyssnämnda förordning. Däremot avses icke den i anslutning till 11 § i det följande berörda silikosersättningen; här är det ju fråga om en budgetårsvis bestämd ersättning, som utgår endast intill den 1 juli i år.

11 §.

I denna paragraf har intagits vissa specialbestämmelser rörande yrkes-sjukdomar.

Departementspromemorian

Under erinran om den betydelse, som enligt OL, YL och YFL tillmättes dagen för olycksfallets inträffande resp. yrkessjukdomens yppande, anföres i promemorian bl. a.

Det kan förekomma, att vederbörande går kvar i farligt arbete och att lång tid förflyter mellan det att en i arbetet ådragen sjukdom yppas och ersättningsrätten aktualiseras genom nedsättning av arbetsförmågan. När den sjuke lämnar det farliga arbetet, har han i allmänhet högre lön än vid yppandet. På grund härav har i YFL (9 § 6 st.) intagits ett särskilt stadgande, enligt vilket — om i hithörande fall det farliga arbetet avbrytes först avsevärd tid efter sjukdomens yppande — den årliga arbetsförtjänsten vid bestämmande av ersättning för tid efter arbetsavbrottet icke får beräknas till lägre belopp än som skulle ha fastställts, om sjukdomen yppats vid tiden för arbetsavbrottet. Därigenom har för fall, där såväl yppandet som arbetsavbrottet sker efter utgången av år 1954, ernåtts en tillfredsställande lösning. För fall, där både yppande och arbetsavbrott ligga i tiden före den 1 januari 1955, har genom den i denna promemoria föreslagna omregleringen av ersättningen i äldre fall eliminerats skillnaden mellan om man går på arbetsförtjänsten vid yppandet resp. vid avbrottet.

Enligt vad i promemorian framhålles hade statsmakterna redan förut ansett silikos (stendammlunga) böra intaga en särställning i ersättningshänseende. För att få en tillfredsställande lösning även för de fall av silikos, där sjukdomen yppats före årsskiftet 1954/55 men vederbörande först därefter avbrutit arbetet, har i promemorian föreslagits ett särskilt stadgande — 11 § i det i promemorian intagna lagtextutkastet — av innebörd, att omreglering av ersättningen skall ske med tillämpning av de i YFL stadgade grunderna, om detta medförde att vederbörande finge högre ersättning.

Framställning i ärendet

Frågan om ersättning vid fall av silikos har behandlats i den inledningsvis omnämnda skrivelsen den 21 december 1954, som är undertecknad av Svenska arbetsgivareföreningen, Landsorganisationen i Sverige, Järnbruksförbundet, Svenska gjutareförbundet, Svenska gruvindustriarbetareförbundet, Svenska metallindustriarbetareförbundet, Sveriges verkstadsförening och Domnarvets jernverk, i vilken skrivelse bl. a. anföres.

En kroppsskada leder omedelbart till ett sjukdomstillstånd med nedsättning av arbetsförmågan, som dock kan gå till fullständig läkning. I den mån invaliditet inträder kan dennas följder minskas genom långsam förbättring, behandlingsåtgärder, tillvänjning, proteser o. dyl. Invaliditeten fortskrider i regel ej och leder ej till ett allmänt sjukdomstillstånd.

Silikos förorsakar vid yppandet numera varken sjukdomstillstånd eller nedsättning av arbetsförmågan. Men förändringarna försvinner aldrig, utan ökar även om förflyttning sker, men i så fall långsammare. Behandling med-

för ej läkning. Det sker en fortlöpande försämring som kan leda till en nedsättning av arbetsförmågan, som i sin tur fortskrider. De förebyggande medicinska åtgärderna syftar till att hejda fortskridandet. Då skadan drabbar ett livsviktigt organ inträder efter hand ett allmänt sjukdomstillstånd som kan förvärras genom tillstötande komplikationer.

Sjukdomsförloppen vid silikos och olycksfall är helt motsatta och det finns inga medicinska skäl för att ge dagen för yppandet vid denna yrkes-sjukdom samma betydelse som dagen för olycksfallet. Att den fått det av lagtekniska skäl har medfört olyckliga konsekvenser, som måste undanröjas på något sätt.

Vidare framhålles, att silikos enligt praxis ansetts yppad, så snart läkare på en röntgenbild kunnat konstatera förekomst av de allra tidigaste för sjukdomen typiska förändringarna, s. k. stadium I, varjämte ytterligare anföres.

Då silikos i detta stadium ej ger några som helst symtom föreligger intet sjukdomstillstånd i vanlig bemärkelse och givetvis ej heller nedsättning av arbetsförmågan. Fram till 1938 förekom på grund härav endast undantagsvis diagnostisering av silikos i detta stadium. Detta år tillkom bestämmelserna om periodisk besiktning till förebyggande av sjukdomen och i samband med den genomgång som då skedde diagnostiserades ett stort antal fall av silikos i detta tidiga stadium. I många fall blev skadan anmäld och förklarad yppad. I fall där så ej skedde, kunde eventuella förändringar fastställas av en senare bedömare med hjälp av den arkiverade röntgenfilmen. Detta sätt för att fastställa dagen för sjukdomens yppande har medfört svåra ekonomiska följder för de silikosskadade. I de fall då de konstaterade lätta förändringarna senare fortskridit och lett till sjukdom och nedsättning av arbetsförmågan, har deras ersättning blivit reglerad med hänsyn till en långt tillbaka i tiden fastställd yppandedag. — — —

Det finns en mycket stor kategori silikosskadade, som i tidigt stadium diagnostiserats i samband med förebyggande undersökningar. De ha anmälts till försäkringsbolag och därvid har angivits att deras arbetsförmåga ej är nedsatt, men att de skola avhålla sig från det farliga arbetet. Anmälan har sålunda ej skett på grund av ett ersättningskrav, utan med anledning av att en förebyggande åtgärd, som i vissa fall kan medföra särskild ersättning av statsmedel, måst genomföras och därtill för att med hänsyn till preskriptionsbestämmelser bevara den förflyttades rätt till ersättning för nedsatt arbetsförmåga om sådan framdeles skulle inträda.

I den mån så sker synes dessa fall beträffande ersättning bli knutna till den gamla lagen och komma därigenom i ett sämre ekonomiskt läge än andra skadade. Det förefaller orättmätigt att dessa periodiska undersökningar och därav föranledda åtgärder, som syfta till förebyggande av sjukdomens utveckling till arbetsoförmåga, skall leda till försämrade ersättning om arbetsoförmåga trots allt skulle inträda. Så är emellertid fallet i nuvarande läge.

I många fall hade de antydda förhållandena lett till att de silikosskadades livräntor blivit synnerligen låga, och i vissa fall med fullständig arbetsoförmåga hade den silikosskadade kommit i en bekymmersam ekonomisk situation. Genom bestämmelser i YFL komme olägenheterna att bortfalla för de fall som yppades efter den 1 januari 1955, men för dem som redan yppats eller som komme att anses yppade före denna dag kvarstode de.

På grund av vad sålunda anförts hemställas i skrivelsen att åtgärder vidtages för genomförande av följande.

1. Att de fall av silikos, som yppats före 1/1 1955 men vid sistnämnda tidpunkt ej erhållit skadeersättning med anledning av nedsatt arbetsförmåga, vid eventuellt framdeles inträdande nedsättning av arbetsförmågan får sin ersättning reglerad enligt yrkesskadeförsäkringslagen.

2. Att de silikosfall, som vid anmälan efter 1/1 1955 får yppandedagen fastställd till tidpunkt före denna dag, får sin skada reglerad enligt yrkesskadeförsäkringslagen.

3. Att de tidigare silikosskadades livräntor i fortsättningen utgår med belopp, som skulle utgått om dagen för sjukdomens yppande sammanfallit med den dag då arbetsförmågan ansetts nedsatt med mer än 10 %.

4. Att de silikosskadades livräntor därefter skola behandlas på samma sätt som övriga yrkesskadades.

Remissyttranden

Vad i denna framställning yrkats har i remissyttrandena allmänt tillstyrkts eller lämnats utan erinran. *Socialstyrelsen*, *arbetsmarknadsstyrelsen* och *Socialförsäkringsbolagens förening* anför, att de framförda önskemålen väsentligen torde tillgodoses vid genomförande av förslagen i departementspromemorian.

Beträffande promemorieförslaget (11 §) yttrar *försäkringsrådet*:

Den föreslagna bestämmelsens innebörd torde vara, att endast beloppen av sjukpenning och livränta skola omregleras, men att däremot den nya yrkesskadeförsäkringslagens bestämmelser i fråga om själva rätten till ersättning icke skola vinna tillämpning. — — —

I detta sammanhang vill rådet emellertid hemställa till övervägande, huruvida icke, eventuellt i stället för den föreslagna bestämmelsen i 11 §, beträffande sådan skada, som avses i 9 § sjätte stycket yrkesskadeförsäkringslagen, ändring borde vidtagas i övergångsbestämmelserna till samma lag i syfte att, i vad avser ersättning efter arbetsavbrottet, nämnda lag bleve helt eller åtminstone i huvudsak tillämplig. Vidtages en dylik ändring vinnes härmed i viss mån, att bl. a. stendammslungeskador i större utsträckning än enligt förslaget komme att i ersättningshänseende hänföras till arbetsgivare, som bedriver silikosfarligt arbete.

Anses bestämmelsen i 11 § böra kvarstå, anser rådet, att den bör omfatta samtliga skador, som avses i nämnda 9 § sjätte stycket.

LO föreslår, att 11 § utsträcker att — utöver silikos — gälla samtliga de yrkesskadefall, som avses i 9 § sjätte stycket YFL.

Departementschefen

Genom en omreglering i enlighet med vad jag i det föregående förordat blir det beträffande fall av silikos och annan yrkessjukdom, där både sjukdomens yppande och arbetsavbrottet ligger i tiden före den 1 januari 1955, i ersättningshänseende knappast någon skillnad om man tager hänsyn till arbetsförtjänsten vid tiden för sjukdomens yppande eller vid avbrottet i arbetet. Vad nu sagts gäller helt beträffande ersättning före 67 år, där fråga är om en invaliditet uppgående till minst 30 procent eller om efterlevandelivränta, samt i betydande utsträckning före 67 år, där invaliditeten under-

stiger 30 men uppgår till minst 20 procent, och efter 67 år, om invaliditeten uppgår till minst 30 procent. För de fall av silikos, där yppande och arbetsavbrott ligger på var sin sida om årsskiftet 1954/55, synes mig den i promemorian föreslagna specialbestämmelsen innebära en lämplig lösning. Med anledning av vad försäkringsrådet och LO yttrat förordar jag emellertid, att bestämmelsen göres tillämplig å samtliga sådana i 9 § sjätte stycket YFL avsedda yrkessjukdomar, som var ersättningsberättigande enligt YL.

Försäkringsrådet har i sitt yttrande ifrågasatt, huruvida ej detta spörsmål bör lagtekniskt regleras genom en ändring av övergångsbestämmelserna till YFL. I nuvarande läge anser jag det emellertid naturligt att betrakta ifrågasvarande ersättningsförbättringar som ett led i den allmänna omregleringen av ersättningar på grund av tidigare skador. Bestämmelserna synes därför böra ha sin plats i omregleringslagen. Med anledning av vad försäkringsrådet uttalat vill jag framhålla, att den föreslagna bestämmelsens innebörd är att endast *beloppen* av sjukpenning och livränta skall omregleras och att den tidigare lagstiftningens bestämmelser i fråga om *rätten* till ersättning alljämt skall äga tillämpning.

I detta sammanhang vill jag även beröra frågan om de tidigare nämnda av statsmedel utgående särskilda silikosersättningarna om högst 700 kronor om året. Dessa ersättningar har beslutats budgetårsvis, och det senaste beslutet gäller intill utgången av budgetåret 1954/55. Ersättningarna infördes ursprungligen — år 1948 (prop. nr 238) — såsom ett provisorium i avbidan på revisionen av yrkesskadeförsäkringslagstiftningen och utgår till arbetare, som på grund av silikos blivit oförmögna till arbete eller övergått till annan sysselsättning och därigenom lidit inkomstminskning; att ersättningarna infördes torde framför allt ha föranletts av ofullkomligheter i de på den tiden tillämpade principerna i fråga om invaliditetsbedömningen. Såsom anfördes i prop. nr 238/1948 uppträder yrkessjukdomen silikos endast hos personer, som varit sysselsatta med silikosfarligt arbete under lång tid; och några medel att bota sjukdomen är inte kända. Dess fortskridande kan dock avsevärt fördröjas, om sjukdomen upptäcker på ett tidigt stadium och den sjuke övergår till ofarligt arbete. Dylig ändring av sysselsättningen innebär emellertid inte sällan att arbetaren måste lämna ett välavlönat specialarbete, som krävt mångårig utbildning. Övergången kan därför medföra avsevärd inkomstminskning och detta även om sjukdomen inte medfört någon egentlig nedsättning av arbetarens fysiska prestationsförmåga. I sistnämnda fall gavs ingen invaliditetsersättning enligt YL.

I propositionen med förslag till lag om yrkesskadeförsäkring (nr 60/1954) föreslogs nya bedömningsprinciper i hithörande fall (10 § YFL). Om en upptäckt silikos ansågs böra medföra övergång till annat arbete, förelåg enligt vad som uttalades i propositionen en av sjukdomen orsakad begränsning av arbetarens sysselsättningsmöjligheter. Silikosen borde i sådant fall anses ha medfört en nedsättning av vederbörandes arbetsförmåga i YFL:s

mening. Till belysning av storleken av nedsättningen borde i första hand tjäna den föreliggande inkomstminskningen. På grund av vad sålunda och i övrigt anförts föreslogs i propositionen att nya silikosfall skulle regleras enligt ifrågavarande ändrade bedömningsgrunder.

Ett bifall till vad jag tidigare föreslagit — jag syftar härvid såväl på de för alla yrkesskador avsedda omregleringsbestämmelserna som på de i första stycket av denna paragraf föreslagna specialbestämmelserna i fråga om vissa yrkessjukdomar — medför, att de silikossjuka, som för närvarande uppbär den särskilda ersättningen av statsmedel, får en mer eller mindre kraftig uppräknings av sin ersättning enligt YL. I den mån så sker bör enligt min mening den särskilda ersättningen av statsmedel bortfalla. I samband med omregleringen av ersättningar enligt OL och YL bör emellertid en ändring av det nuvarande systemet med tillfälliga ersättningar till silikosskadade komma till stånd. En mera definitiv ordning — i stället för den nuvarande med prövning för ett budgetår i taget — även för de äldre fallen bör enligt min mening eftersträvas. Enligt de av mig förordade omregleringsbestämmelserna skall YFL:s modernare ersättningsregler i betydande utsträckning göras tillämpliga å äldre skadefall. Det synes mig då följdriktigt att göra de nya principerna för invaliditetsbedömningen enligt YFL tillämpliga å de silikosfall, som inte omfattas av specialbestämmelserna i första stycket av förevarande paragraf.

De ersättningsbelopp, som bestämts i enlighet med vad jag tidigare föreslagit, torde i flertalet fall överstiga eller i vart fall i stort sett täcka de belopp, som för närvarande utgår i livränta och ersättningstillägg samt »tillfällig ersättning av statsmedel». Emellertid kommer en del silikosskadade, som nu har sådan tillfällig ersättning, att få lägre ersättning eller ingen ersättning alls, om ersättningen bestäms enligt de förutnämnda nya grunderna. Särskilt gäller detta personer, vilka nu icke åtnjuter någon livränta, enär arbetsförmågan inte ansetts nedsatt med minst 10 procent och vilkas arbetsinkomst visserligen minskats på grund av övergången till ofarligt arbete men ej i sådan grad att livränta vid tillämpning av 10 § YFL skulle kunna tillerkännas dem. Med hänsyn härtill torde Kungl. Maj:t böra äga föreskriva, att därest någon, som vid utgången av år 1955 var berättigad till tillfällig ersättning av statsmedel, vid tillämpning av omregleringslagen icke skulle erhålla någon ersättning eller endast en lägre sådan — så länge sådant förhållande varar — tillägg av statsmedel skall utgå, motsvarande vad han eljest skulle gå förlustig. I den mån tillägget per år inte skulle uppgå till minst 50 kronor, torde rätt till tillägget dock icke böra föreligga.

Såsom tidigare nämnts föreslås omregleringslagen träda i kraft den 1 januari 1956. Med hänsyn härtill synes under andra halvåret 1955 tillfällig silikosersättning böra utgå enligt den hittills tillämpade ordningen.

12 §.

För undvikande av dubbelkompensation har i första stycket av denna paragraf intagits en bestämmelse om avdrag å omreglerad ersättning för vissa

understöd. Bestämmelsen motsvarar vad som härutinnan stadgas i 10 § förordningen den 2 juni 1950 (nr 295) i dess lydelse efter lagändring år 1953 (nr 251).

I andra stycket har upptagits en bestämmelse om avdrag å omreglerad ersättning i vissa fall, då den skadade för den tid ersättningen avser redan uppburit sjukhjälp från allmän sjukkassa, inkomstprövad folkpension e. d.

13 §.

Under denna paragraf har upptagits en avrundningsregel motsvarande stadgandet i 36 § sjätte stycket YFL.

14 §.

Denna paragraf innehåller bestämmelserna om finansieringen av omregleringen.

När i första stycket talas om den kostnad, som föranledes av bestämmelserna i denna lag, avses därvid — såsom framgår av vad jag tidigare anfört — kostnaderna för uppräknig av ersättningarna utöver vad dessa uppgår till enligt OL och YL eller, i viss utsträckning, enligt 1937 års krigsförsäkringslag. I kostnaderna ingår alltså även vad ersättningstillägg enligt förordningen den 2 juni 1950 (nr 295) skulle ha kostat i fortsättningen.

Enligt departementspromemorian skulle varje års kostnader för omregleringen fördelas mellan det årets arbetsgivare enligt YFL — med bortseende från staten. För den del av kostnaderna, som enligt riksförsäkringsanstaltens förslag skulle falla på andra arbetsgivare än staten, var anstaltens mening att man skulle tillämpa en dylik fördelning. Fördelningssystemet är även enligt min mening det finansieringssystem, som bör komma till användning för omregleringen.

Den erforderliga förhöjningen av yrkesskadeförsäkringsavgifterna torde lämpligen böra komma till stånd på det sättet, att man tager ut ett proportionellt tillägg till avgifterna enligt YFL. Därvid torde man — såsom i riksförsäkringsanstaltens förslag och i departementspromemorian förordats — böra beräkna tillägget å summan av avgifterna enligt 38 och 39 §§ YFL. Det bör härvid beaktas att arbetsgivare, som står total självrisk, ej erlägger avgift enligt 38 §. Den för arbetsgivaren beräknade avgiften enligt sistnämnda paragraf skall i sådant fall — jämte avgiften enligt 39 § — ligga till grund för nu avsett tillägg.

I förevarande sammanhang har *försäkringsinspektionen* anfört.

Därest kostnaderna för finansieringen av ifrågavarande tillägg till utgående invalid- och efterlevandepensioner skulle komma att läggas på arbetsgivarna i form av tillägg till utgående avgifter för yrkesskadeförsäkringen, vill inspektionen slutligen erinra om att detta bör föranleda en omprövning av grunderna för arbetsgivareförsäkringsbolagens avgifter till försäkringsinspektionens verksamhet ävensom de enligt yrkesskadeförsäkringslagen utgående bidragen till bestridande av omkostnaderna för försäkringsrådets och riksförsäkringsanstaltens verksamhet. Inspektionen förutsätter att inspektionen kommer att beredas tillfälle att yttra sig i detta ämne innan nya föreskrifter utfärdas.

Med anledning härav vill jag såsom min mening framhålla, att premieförhöjningen för bekostande av omregleringen icke bör inverka på storleken av de i 39 § YFL avsedda tilläggsavgifterna och bidragen för bestridande av omkostnaderna för försäkringsrådets och riksförsäkringsanstaltens verksamhet. Detta blir inte heller fallet om premieförhöjningen — såsom föreslagits — konstrueras som ett tillägg å summan av avgifterna enligt 38 och 39 §§ YFL. Frågan om eventuell ändring i kungörelsen den 17 december 1948 (nr 804) om försäkringsanstalternas bidrag till bestridande av kostnader för försäkringsinspektionen torde få upptagas i särskild ordning.

Närmare föreskrifter om beräkning av de för omregleringen erforderliga avgiftstilläggen m. m. torde få meddelas av Kungl. Maj:t i administrativ ordning.

Den föreslagna omregleringslagen ersätter delvis förordningen den 2 juni 1950 (nr 295) om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m. Nämnda förordning bör därför upphävas såvitt angår tillägg till ersättning, vilken skall omregleras enligt den föreslagna lagen.

Departementschefens hemställan

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer föredragande departementschefen, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande inom socialdepartementet upprättade förslag till *lag angående omreglering av vissa ersättningar enligt lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete m. m.*, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Börje A. Carlsson

¹ Bilagan, som frånsett två smärre redaktionella jämkningar är likalydande med det vid propositionen fogade författningsförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 17 mars 1955.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden LECH,
REGNER,
GÖSTA LIND,
regeringsrådet LORICHS.

Enligt lagrådet den 12 mars 1955 tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 25 februari 1955, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upp- rättat förslag till lag angående omreglering av vissa ersättningar enligt lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete m. m.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av t. f. assessorn i försäkringsrådet A. Lundberg.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
Harriet Stangenberg

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 18 mars
1955.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Sträng, lagrådets den 17 mars 1955 avgivna utlåtande över det den 25 februari 1955 till lagrådet remitterade förslaget till *lag angående omreglering av vissa ersättningar enligt lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete m. m.*

Med förmålan att lagrådet lämnat förslaget utan erinran hemställer föredraganden, att förslaget, efter två redaktionella jämkningar, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Olof Särnmark